3032

శ్రీ

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రిక.

కాకినాడ.

రెండునెలల కొకసారి ప్రకటింపఁబడును.

సంపుటము ౨౯.	**విక్రమ** చైత్రవైశాఖములు.	**సంచిక ౧.**

స్వవిషయము.

ఈసంచికతోఁ బరిషత్పత్రిక కిరువదితొమ్మిదవ సంపుటము ప్రారంభమగుచున్నది. క్రిందటి సంపుటమున- చిత్రకవి పెద్దనార్యుని లక్షణసారసంగ్రహము ముగింపఁబడినది. సీతారామచరిత్రమునఁ గొంత భాగము మాత్రమే ముద్రింపఁగలిగితిమి. మిగిలిన ప్రబంధములవలెఁ గాక నిది మిక్కిలి పెద్దది యగుటచే నంతకుమించి ప్రకటింప వీలు కలుగలేదు. పరిషత్పుస్తకభాండాగారమను పేరఁ బ్రకటింపఁబడుచున్న Descriptive Catalogue లో మూఁడవభాగమును మొదలుపెట్టియుంటిమి. పూర్వపుభాగములవలెఁ గాక నీభాగమునుండియు గ్రంథములను వేఱువేఱు శీర్షికలను విభజించి విపులముగ నందలి విషయములఁ బాఠకులకుఁ దెలుపఁదలఁచియున్నారము. లక్షణగ్రంథములలోఁ గొన్ని యీరీతి నిరువదియెనిమిదవసంపుటమున విమర్శింపఁబడినవి. ఈసంపుటము రెండవసంచికనుండియుఁ బ్రాచీనప్రబంధమగు ఉదయనోదయము ప్రారంభింపఁబడును. దానివ్రాఁతప్రతి యొకటియే మాకు శ్రీ మానవిల్లి రామకృష్ణకవి ఎం. ఏ. గారివలన లభించినది. వేఱొకప్రతి లభించియుండలేదు. ఎచటనైన మఱియొక ప్రతియున్నచోఁ బాఠకులను దెలుపఁ గోరుచున్నాము.

ప్రథమమునుండియుఁ బరిషత్తు తనశక్తికొలఁది భాషాభిమానముతో గ్రంథప్రకటనాది కార్యముల నడపుచున్నది. పరిషదుద్దేశములకును, ఆంధ్రభాషోద్ధరణమునకును బ్రతికూలముగనుండు వ్యావహారికభాషను, అందు రచింపఁబడు గ్రంథములను నిరసించుచునే యున్నది. ప్రాచీనాంధ్రభాషయు, నందు రచింపఁబడిన ప్రబంధాదులును దమకు రుచింపవని ఘోషించువారితోఁ బరిషత్తున కెట్టిసంబంధమును లేదు. ఉత్తమ ప్రాచీనప్రబంధములుగూడ నిట్టివారి యాగ్రహమునకు గుఱియగుచున్నవి ప్రాచీనమనిన వీరికి గిట్టుటలేదు. అట్టివారి నటుండనిండు భాషాభిమానులు చేయవలసినపనులు చాలఁ గలవు. ధనాభావముచేతను, విద్యాధికులకుఁ దమభాషయందుఁ దగినయభిమానము లేకపోవుటచేత నట్టికార్యముల నన్నిటిని నిర్వహించుటకుఁ బరిషత్తునకు వీలు కలుగుటలేదు.

పరిషత్కార్యాలయమున నముద్రితగ్రంథములయు ముద్రితగ్రంథముల యుఁ బ్రతులు పెక్కులు గలవు. అముద్రితగ్రంథముల ప్రతులను వ్రాయించి ప్రకటించుట భాషాభిమానులకు ముఖ్యకర్తవ్యమై యున్నది. అదిగాక ముద్రితప్రబంధములు, మహాభారతాదులకుఁగల ప్రతులఁ బరిశోధించి, పాఠభేదములను బరిశోధించి యాగ్రంథములను దిరిగి ప్రకటింపవలసియున్నది. ఇట్టివి చేయుట కుదారులగు భాషాభిమానులు పూనుకొనవలసినదిగాని పరిషత్తువంటి సంస్థ యొక్కటియే ప్రత్యేకముగ నెఱవేర్చుట దుష్కరము. ప్రతిగ్రంథమును దిరిగిముద్రించుట కగువ్యయము విశేషముగ నుండును. తగిన ధనసహాయములేక యట్టిది నెఱవేర్చుట కష్టసాధ్యము. అయినను బరిషత్కార్యాలయమున వీలగునంతవఱకు వేర్వేఱు ప్రతులను బరిశోధించి యందుఁగల పాఠములను వ్రాయించుచున్నారము. కావ్యాలంకార చూడామణిలోని పాఠములను సేకరించి పత్త్రికయందే ప్రకటించుచున్నాము. కాశీఖండము, పారిజాతాపహరణము మొదలగు ముఖ్యప్రబంధముల వ్రాఁతప్రతులఁ బరిశోధించి పాఠభేద వ్రాయించుటకుఁ బ్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. ప్రతిభాషాభిమానియుఁ దనకభిమానముగల గ్రంథము నొకదానినిదీసికొని వ్రాఁతప్రతులతో సంప్రదించి తనవిమర్శనఫలితములను వ్యాసపూర్వకముగఁగాని, గ్రంథపూర్వ

కముగఁగాని వెలువఱచుట ముఖ్యకర్తవ్యమని యెంచవలసియున్నది. దోషారోపణముతోడనే తాము కృతకృత్యులమైతిమని నేఁటివిమర్శకులలోఁ గొందఱు తలంచుచున్నారు. అట్లుగాక ప్రతివిమర్శకుఁడును భాషాభిమానియుఁ దాను జేయవలసిన భాషాసేవయందు సహస్రాంశమైనను జేయఁగలిగినచో మనభాష కిట్టి పరిస్థితు లుండవనియే మానమ్మకము. నేఁటిగ్రంథముల నుపయుక్తమగు భాషనుగూర్చిగాని యందలి భావములనుగూర్చిగాని విశేషముగఁ దెలుపవలసినది లేదు. కాలమే యందలి మంచిచెడ్డలను నిర్ణయింపఁగలదు. నేఁటికవులు, నాటకనవలా రచయితలు నన్యభాషావ్యామోహమును వదలలేక తమగ్రంథములను కేవల మనుకరణములుగ రచించుచున్నారు. అట్టి యనుకరణములు భాషాభ్యుదయమున కుపకరింపకపోవుటయేగాక కవులు తమ స్వతంత్రతను, ప్రతిభాశక్తిని గోల్పోవుటకుఁ గారణములగుచున్నవి. అన్యభాషలఁగల యుత్తమరచనముల నాంధ్రీకరించుటయుఁ గొన్నియెడల ననుకరించుటయు యుక్తమే; కాని దేశకాలపరిస్థితులను, సాంఘికాదివిషయములను గమనించి తగినరీతిని వలయుమార్పులను గావింపవలసియుండును.

మఱియొకవిషయము. శ్రీ పీఠికాపురాధీశ్వరులసహాయముచే వెలువడుచున్న శ్రీ సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువు రెండవభాగము ప్రచురింపఁబడినది. మూఁడవభాగము ముద్రింపఁబడుచున్నది. ప్రథమమున నజాది పదములును, ద్వితీయమున 'కవర్గ' పదములును గలవు. నిఘంటువునుగూర్చి సహృదయు లెన్నివిధముల విమర్శించినను, వారి విమర్శనములకుఁ దగిన సమాధానముల నొసఁగుచు నందలి మంచిచెడ్డలను వందనశతంబులతో స్వీకరింతుము. నిఘంటుప్రకటనము కడుంగడు కష్టసాధ్యమని యంద ఱెఱింగినవిషయమే. మిగిలినదేశభాషలందును, పాశ్చాత్యభాషలయందును నట్టిరచన మెంతకాలముపట్టుచున్నదో మనకు విదితమే. ఈ నిఘంటువునఁ బ్రమాదవశమున నేమైన పదములు వదలఁబడినచో నవి యనుబంధమునఁ బ్రకటింపఁబడును. నిఘంటుప్రకాశకులకును, రచనావర్గమునకును భాషాభిమానమే ప్రధానమనియుఁ, దమదోషముల సవరించుట కెట్టియభ్యంతరము నుండదనియు విమర్శకులు గ్రహింతురు గాక.

కళాప్రపూర్ణుల సన్మానము.

బ్రహ్మశ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులు బి. ఏ. బి. ఎల్. గారిని ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు "కళాప్రపూర్ణ" బిరుదమొసఁగి గౌరవించినందులకు నమలాపురవాసులెల్లరు తమయానందమును వెల్లడించుచు, శ్రీపంతులుగారు దేశమునకును, ఆంధ్రభాషామతల్లికిని జేసిన సేవను గొనియాడుచు, ఈనెల 18-4-1940 వ తేది గురువారమునాఁడు కవిశేఖరులగు బ్రహ్మశ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహకవివర్యుల యాధిపత్యమున స్థానికోన్నతపాఠశాలాభవనమున సభఁగావించిరి. కోనసీమవాసులగు విద్యావృద్ధులు పెక్కండ్రు సభనలంకరించిరి. పురమందలి న్యాయవాదిప్రముఖులును, వర్తకశిరోమణులును, అధికారవరులును, అధ్యాపకబృందమును, విద్యార్థులును సమావేశమున కరుదెంచిరి.

తొలుత మహారాజశ్రీ కూచిమంచి గోపాలకృష్ణమ్మ ఎమ్. ఏ. ఎల్. టి. గారు కవిశేఖరుల సభకధ్యక్షులుగ నుపపాదించుచు, నధ్యక్షులయు, కళాప్రపూర్ణులయు సుగుణసంపత్తిని, భాషాసేవను విశదీకరించిరి.

తరువాత నధ్యక్షపదవి నలంకరించి శ్రీనృసింహకవిగారు శ్రీపంతులుగారిబాల్యము, విద్యాభ్యాసము, అధికారగౌరవము, భాషాసేవ, కార్యదీక్ష మున్నగు సుగుణముల నుద్దేశించి విపులముగ నుపన్యసించిరి. మఱియు శ్రీపంతులుగారు కలెక్టరు పదవియందుండియు తామ్రశిలాశాసనపరిశోధన మొనరించి దేశచరిత్రకు భాషాచరిత్రకుఁ జేసిన సేవ యుపారమని నుడివిరి.

పిమ్మట, అమలాపురవాసుల పక్షమున నోడూరి అచ్యుతరామచంద్రమూర్తి బి ఏ. బి. ఎల్. గారు అభినందనపత్రికఁ జదివి శ్రీకళాప్రపూర్ణులకు సమర్పించిరి.

బ్రహ్మశ్రీ కవితాభూషణ, విద్వాన్, వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రిలుగారు శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు కార్యస్థానమునఁ జాలకాలము పండితులుగా నుండుటం జేసి, శ్రీపంతులుగారు నిఘంటు

నిర్మాణమందుఁజూపిన ప్రతిభావిశేషమును, సకలభాషలయందుఁ గల సర్వతోముఖపాండిత్యమును, కార్యదీక్షయు, గ్రామ్యభాషానిరసనదక్షత్వమును, ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్సంస్థాపనమును వివరించుచు నేఁడాంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము వారొసంగిన "కళాప్రపూర్ణ" బిరుదము నభినందించుచుఁ బద్యములఁ జదివిరి.

బ్రహ్మశ్రీ ఉభయభాషాప్రవీణ గరిమెళ్ల వేంకటలక్ష్మీనరసింహశాస్త్రిలుగారు, శ్రీపంతులుగారి సాహాయ్యముఁ బడసిన గ్రాంథికాంధ్రము, నిరాతంకముగ వర్ధిల్లుచుఁ దొంటికంటె రాజమర్యాదలఁ బడయుచుఁ దెలుఁగుదేశమున వన్నెకెక్కఁగలదనియు, శ్రీపంతులుగారు స్థాపించిన సాహిత్యపరిషత్పత్రిక యింతోభివృద్ధిఁ బడసి వర్ధిల్లఁగలదనియు నుడివిరి.

మహారాజశ్రీ గార్లంక వీరవేంకటసత్యనారాయణ బి. ఏ. ఎల్. టి. గారు మాటాడుచు విద్యార్థులను సంబోధించి కళాప్రపూర్ణులను, కవిశేఖరులను నాదర్శముగఁ గయికొని వారివలె భాషాసేవయు, దేశాభిమానమును, త్యాగాసక్తియు, కార్యదీక్షయుఁ జూపి యభివృద్ధిఁ బొందుఁడని యుత్తేజకముగ నుపన్యసించిరి.

శ్రీరామయ్యపంతులుగారు, అమలాపురపౌరులు తమకుఁజేసిన సన్మానమునకుఁ దమమానసమునఁ గలయానందమును వెల్లడించుచుఁ దమభాషాసేవ కంతకు శ్రీ శ్రీ శ్రీ పీఠికాపురాధీశ్వరుల నిరంతరభాషాభిమానము తోడి యపారమగు త్యాగమే కారణముగాని యన్యమేదియుఁ గాదని నొక్కి వక్కాణించిరి మఱియు యథాశక్తిగ నింతదనుక ఆంధ్రసాహితికి సేవమొనర్చితిననియు,నిఁక దానిపురోభివృద్ధి దేశాభిమానులు, భాషాభిమానులు నగు ప్రజలపయి నాధారపడియున్నదనియు నుడివిరి.

ఆవలఁ జొరపు యభిమతము నెఱవేర్చుచు కవిశేఖరులు తెలుఁగునఁగల "శ్లేష, హాస్యము," అనువిషయముఁగూర్చి కొంతవఱకు ముచ్చటించినపిదప మహారాజశ్రీ డాక్టరు జొన్నలగెడ్డ మల్లపరాజుగారి యభివందనములతో సభ ముగింపఁబడెను.

'కళాప్రపూర్ణ'

శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారి యభివందనము.

విద్వాన్- వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

శా. శ్రీమంతంబయి యాంధ్రభారతి విరాజిల్లంగ యావత్కళా
శ్రీమంతంబు జయంతివంశ మనిపించెన్ గాదె సుశ్లోకుఁడౌ
రామయ్యార్యుని విశ్వతోముఖకళాప్రాగ్భార రంగద్యశ
స్తోమోద్భూత 'కళాప్రపూర్ణ' బిరుదస్తుత్యార్థవద్వర్ణముల్.

సీ. పలుకుల రసము చిప్పిలఁగఁ బూర్వోత్తర
రామచరిత్రముల్ రచనసేసి
పుట్టువు సార్థకంబుగ సూర్యరాయని
ఘంటునిర్మాణభాగ్యంబు నెనసి
సరహస్యముగను భాషలు సర్వమును నేర్చి
సర్వజ్ఞుఁడను ప్రశంసను గడించి
గ్రామ్యవాదము తూల్చి గ్రాంథికాంధ్రసరస్వ
తికి నూత్నతేజ మత్తించి మించి,

గీ. జీవితం బాంధ్రసాహితీదేవిసేవ
కెనుబదేండ్ల వయస్సునందేని వెనుక
యంజవేయక యొసఁగు జయంతిరామ
యార్యుఁడు "కళాప్రపూర్ణుఁ"డం చనుట ప్రాఁతె ?.

సీ. పసువంపు వయసునఁ బడసె బియ్యే బియెల్
బిరుద మాంగలకలాపరిచయమున
నటుపైని మాండలికాధికారమునఁ బ్రా
పించెఁ గలెక్టర స్బిరుదరాజ
మటు లక్ష్మి నేలుచు నిటు లాంధ్రసాహిత్య
పరిషజ్జనకుఁడను బిరుద మొందె
సంస్కృతాంధ్రములకు సరి కన్నడం బఱ
వము నేర్చి పొందె సర్వజ్ఞ బిరుద

ఘన్నిబిరుదులు దాల్చిన మిన్న రామ
యార్యునకు నాంధ్రవిశ్వ విద్యాలయము "క
ళాప్రపూర్ణ" మహాబిరుదప్రదాన
మాచరించుట దాఁ గీర్తి నందఁ గాదె.

చ. పుడమిపయిన్ నరాకృతిని బుట్టిన నాఁటికె తాఁ గళాప్రపూ,
ర్ణుఁడగు జయంతిరామసుమనోవరు విశ్వకళాసదంబు నేఁ
డడరి 'కళాప్రపూర్ణ' బిరుదాంచితుఁ జేయుట యేమి గొప్పగా
నడువుదు ? నేఁటికేనియుఁ గనుంగొనిసంములకే నుతించెదన్.

చ. దొరతనమున్ వహించె నృపతుల్ ప్రణుతింపఁగ నీతిచేధురం
ధరుఁడయి, తద్విధంబగు నుదారు లనేకులు లేకపోరు గా
కరయ సమస్తభాషల రహస్యములన్ గ్రహియించునట్టి నే
ర్పరి మఱి యన్యుఁ గాంచెదమె రామయపండితుఁ దక్క నెక్కడన్.

ఉ. ఈగతి వచ్చు నీబిరుదు లెల్ల నటుండఁగ సూర్యచంద్ర తా
రాగణముండు దాఁకను ధరన్ స్థిరమై విలసిల్లు "గ్రామ్యభా
షాగళపాశ"మన్బిరుదు సార్వజనీన మొకండు మున్నె లే
దా ! గణుతింప రామయబుధాగ్రణి విక్రమ మెల్లఁ జాటుచున్.

ఉ. ఆంధ్రసరస్వతీహృదయమందలి సార మెఱింగి సూర్యరా
యాంధ్రనిఘంటుకర్తయయి యాంధ్రకృతుల్ రచియించి నిత్యనీ
రంధ్రయశంబు గాంచు మన రామయపంతుల కీయ సర్వమా
నాంధ్రసరస్వతీకవచ మన్బిరుదం బొకఁడే యొసంచినన్.

శా. మమ్మున్ దీవనసేయఁగాఁ దగు కళామాన్యున్ వయోవృద్ధు, స
త్యమ్మౌ సూక్తిగలాని, రామయబుధోత్తంసంబు నస్మాదృశుం
డెట్లు దీవన సేయఁగాఁదగును గా నీ వచ్చి రాయుష్యభా
గ్యమ్మున్ మాత్రమ కోరుకొందును దదీయాశీస్సులన్ గాంచఁగన్.

కీ॥ శే॥ కోకా వేంకటసుబ్బారావునాయుఁడుగారు.

శ్రీపీఠికాపుర సంస్థానమునఁ బెక్కు సంవత్సరములనుండియు దివాన్ పదవిని వహించిన శ్రీ కోకా వేంకటసుబ్బారావునాయుఁడు గారాకస్మికముగ 31-3-40 తేదిని దివంగతులైరని వ్రాయుట కెంతయుఁ జింతించుచున్నాము. వీరు పరిషత్కార్యాలయము చెన్నపురినుండి కాకినాడ మార్చినది మొదలు మా కార్యనిర్వాహకవర్గమున సభ్యులుగానుండి పరిషత్కార్యనిర్వహణమున సహాయులై యుండిరి. వీరిభాషాభిమానమును గార్యదీక్షయు నందఱకుఁ దెలిసినవియే. భగవంతుఁడు వీరియాత్మకు శాంతినొసఁగుగాత !

అమాత్యస్మృతి.

విద్వాన్, పిసుపాటి విశ్వేశ్వరశాస్త్రి.

మ. పరమబ్రహ్మకృపావిశేషమునకున్ బాత్రుండు; ఛాత్త్రుండు బ్ర
హ్మాఋషిశ్రేష్ఠునకున్ సమాశ్రితసమూహాభ్యున్నతిప్రాపణా
దరయుక్తుండు దయార్ద్రచిత్తుఁడు మహాధన్యుం డమాత్యుండు భూ
వరువిశ్వాసము చూఱగొన్నతఁడు సుబ్బారావు చేరెన్ దివిన్.

సీ. బ్రహ్మర్షివర్యుఁడన్ బ్రథితి నార్జించిన
రఘుపతి వేంకటరత్నసుజను
పీఠికాపురమహీభృద్వర్యు నాస్థాన
కవిరత్న మకుటామకవివతంసు
ఎల్లదిక్కులఁ గీర్తివల్లి నల్లుకొనంగఁ
జేసిన లక్ష్మీనృసింహకవిని
నీతియుగంధరఖ్యాతి గాంచిన సుబ్బ
రావునాయఁడు మంత్రిరత్నభూష

గీ. బ్రమింగినాఁడను నాయంత మేటి గలఁడె ?
యనుచుఁ బొంగుచు నున్నాఁడ వరరె! నాల్గు
దినము లుండుము నిను బ్రమింగుదిట్ట వి్రక
ముండు రాఁగలఁ డిది స్మరింపుము ప్రమాథి!

పోతనభాగవతము.

నిడుదవోలు వేంకటరావు, బి. ఏ.

సహజపాండిత్యకవితావిశారదుఁడై యాంధ్రదేశమునంతను భక్తిరస పారావారమున నోలలాడించిన పోతనమహాకవి తలఁపునకుఁ దగులఁగనే భాగవతమును మనస్మృతికి వచ్చుచున్నది. నేఁడు మనకు లభ్యమగుచున్న భాగవతమంతయుఁ బోతనకృతము కాకున్నను, గ్రంథమున విశేషభాగము రచియించినకవి పోతనయే యగుటచే నది పోతనభాగవత మని చెప్పుటలో నాశ్చర్యము లేదు. భాస్కరరామాయణమును, భాస్కరుఁడు కాక వేఱొక కొందఱుకవు లాగ్రంథమునందలి భాగములు రచియించినను, సంపుఁ బ్రధానుఁడు భాస్కరుఁడే యగుటచే భాస్కరరామాయణమని లోకమున వాడుక కెక్కినట్లు సింగన, గంగన, నారయ మున్నగుకవులు భాగవతములోని కొన్నిస్కంధములు రచియించియున్నను, పోతనరచించిన భాగవతభాగము వానియన్నింటికన్న నన్నివిధముల మిన్నయగుటచే దానిని పోతనభాగవతమని మనవారు వాడుట సమంజసము కాకపోలేదు. ప్రస్తుతము ముద్రితమైన భాగవతమున నేయేభాగము లెవరెవరిచే రచియింపఁబడినవో, చదువరులకు సుగమమగునట్లీక్రింద వివరించుచున్నాఁడను.

స్కంధముపేరు.	ఆశ్వాససంఖ్య.	గద్యపద్యసంఖ్య.	కవిపేరు.
1. ప్రథమస్కంధము.		529	పోతన.
2. ద్వితీయ ,,		289	,,
3. తృతీయ ,,		1055	,,
4. చతుర్థ ,,		977	,,
5. పంచమ ,,	1 ప్రథమాశ్వాసము	183	గంగన
	2 ద్వితీయ ,,	168	,,
6. షష్ఠ ,,		530	సింగన

7. సప్తమ	,,		482	పోతన
8. అష్టమ	,,		744	,,
9. నవమ	,,		733	,,
10. దశమ	,,	పూర్వభాగము	1790	,,
		ఉత్తర ,,	1342	,,
11 ఏకాదశ	,,		127	వెలిగందలనారయ
12. ,,			63	,,
			9005	

పై పట్టికఁ జూచిన తొమ్మిదివేల గద్యపద్యములుగల మహాభాగవతమున * వేయియఱువదియొక్క గద్యపద్యములుమాత్రమే యితరులు రచియించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. పైని గద్యపద్యములు ముద్రితమైనవానిలో నాశ్వాసాద్యంతముల ననుసరించియే కవిపేరును సంఖ్యయును వ్రాయఁబడినవి. కాని యిందుఁ గొన్నివిశేషములుగలవు.

1. ద్వితీయస్కంధమున నారదునకు బ్రహ్మోపదేశము చేయు సందర్భమున—

ఉ. అట్టి యనంతశక్తి జగదాత్ముని నాభిసరోజమందు నేఁ
బుట్టి......... నామనంబునన్.

స్కంధము 2. పద్యము 93.

అనుపద్యము మొదలుకొని వెలిగందల నారయ చెప్పినకవిత్వమని ముద్రితమైనది. స్కంధాంతగద్య పోతనపేరనే కలదు.

* ౧౦౧ గంగన 351 గద్యపద్యములు
సింగన 530 ,,
నారయ 180 ,,
1061

2. దశమస్కంధోత్తరభాగమున శ్రీకృష్ణుఁడు కేళీగృహమునందు సరసోక్తులాడుట యనుఘట్టమున—

సీ. కాటుక నెఱయఁగఁ గన్నీరు వఱదలై
కుచకుంభయుగళ కుంకుమముఁదడిసి
.....................పువ్వుఁబోఁడి- 237

అను సీసపద్యము మొదలు స్కంధాంతమువఱకు వెలిగందల నారయకవి విరచితమని, ప్రాచీనపండిత లిఖితపుస్తకములయందుఁ జెప్పఁబడి యున్నదని గ్రంథపీఠికలయందుఁ దెలుపఁబడియున్నది.

క్రీ. శ. 1905 లో, ఆనందముద్రణాలయమువారి ముద్రణమున నా సందర్భమునఁ బుటయడుగున నీవిషయము తెలుపఁబడియున్నది. కాని క్రీ. శ. 1915 లో వావిళ్లవారు ప్రకటించిన భాగవతమునం దీవిషయ మాసందర్భమునఁ దెలుపఁబడియుండలేదు.

3. భాగవతమున నవతారికయందలి తొలిపద్యమును షష్ఠ్యంతములును శ్రీకృష్ణపరములుగానున్నను, స్కంధాద్యంతపద్యములు శ్రీరామాంకితములుగా నున్నవి. పంచమస్కంధమున గంగనయు, సింగనయు నాద్యంతములు కృష్ణపరముగానే చెప్పియున్నారు. వెలిగందల నారయ పోతనశిష్యుఁ డగుటచే నాద్యంతముల శ్రీరామపరముగాఁ జెప్పియున్నాఁడు-

4. భాగవతకవుల గద్యములు-

పోతన :—

ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్ర, సహజపాండిత్య పోతనామాత్యప్రణీతంబైన శ్రీమహాభాగవతమను మహాపురాణమునందు.........కథలుగల...స్కంధము.

గంగన :—

ఇది శ్రీసకలసుకవిజనానందకర బొప్పయామాత్యపుత్ర గంగనార్యప్రణీతంబైన శ్రీమద్భాగవతమహాపురాణంబునందు......కథలుగల పంచమస్కంధమున...నాశ్వాసము.

సింగన :—

ఇది శ్రీసకలసుకవిజనమిత్త్ర శ్రీవత్సగోత్త్రపవిత్త్ర కసువయామాత్య పుత్త్ర బుధజనప్రసంగానుషంగ సింగయనామధేయప్రణీతంబైన శ్రీమహాభాగవతపురాణంబునందు......కథలుగల షష్ఠస్కంధము.

నారయ :—

ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్త్ర కేసన మంత్రిపుత్త్ర సహజపాండిత్య పోతనామాత్యప్రియశిష్య వెలిగందల నారయనామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమహాభాగవతంబను మహాపురాణంబునందు...... ద్వాదశస్కంధము.

ఇది మహాభాగవతప్రకృతముద్రితగ్రంథవివరణము.

పైని నేవివరించినరీతిని స్కంధాంతగద్యలయందు బమ్మెర పోతనామాత్యునిపేరు స్పష్టముగాఁ గానవచ్చుచున్నను, గ్రంథపాతములుగలుగుటకు, నాభాగములను వెలిగందల నారయాదులు పూరించుటకు నొకకథ యాంధ్రదేశమున మిక్కిలి వ్యాప్తిలోనున్నది. అది యిది :—

"ప్రస్తుతము వేంకటగిరి సంస్థానాధీశ్వరుల మూలపురుషుఁడైన భేతాళరెడ్డికి నేడవతరమువాఁడగు సర్వజ్ఞసింగభూపాలుఁడు పోతరాజుగారి కాలమున రాచకొండ సంస్థానమును బరిపాలించుచుండెను. ఆతఁడు స్వయముగఁ గవియు మహావిద్వాంసుఁడునై శ్రీనాథాది మహాకవుల సన్మానించినాఁడు. ఆతఁడు పోతరాజు భాగవతము నాంధ్రీకరించుచున్నట్లు తెలిసికొని యాగ్రంథము తనకుఁ గృతినిమ్మని కోరెను. కాని యైహికేచ్ఛావిముఖుఁడగు పోతన నరులకుఁ గృతినీయ నొల్లనివాఁడగుటచే నాతని కోర్కె నిరాకరించెను. సింగభూపాలుఁ డందులకుఁ గుపితుఁడై యాగ్రంథము పూర్తియైనవెనుక దానిని బలాత్కారముగఁ బోతనయొద్దనుండి గ్రహించి, భూమిలోఁ బాఁతిపెట్టించెను. అంతఁ గొంతకాలమునకుఁ బోతరాజు చనిపోయినవెనుక శ్రీరామచంద్రమూర్తి సింగమనాయనివారి భార్యకుఁ గలలోఁ గానిపించి, పాఁతిపెట్టియున్న భాగవతమును బైకిఁ

దీయవలయునని చెప్పి యంతర్హితుఁ డయ్యెను. ఆమెయు భర్తను బ్రార్థించి వెలికిఁ దీయఁగ నందుఁ జాలభాగము శిథిలమయ్యెను. ఆశిథిలభాగమును వెలిగందల నారయామాత్యులు పూరించిరి."

విద్వద్రసికుఁడును, విద్వాంసుఁడు నగు సర్వజ్ఞసింగభూపాలచంద్రునికిఁ గళంకముఁగూర్చు నీయపప్రథను దొలుత గ్రంథస్థముఁ గావించినవాఁడు కూచిమంచి తిమ్మకవి. ఈతఁడు పై లోకప్రవాదము నాధారము చేసికొని తన సర్వలక్షణసారసంగ్రహమున, తృతీయాశ్వాసమున రేఫ నిర్ణయప్రకరణమునఁ గడపటిభాగమునందు-

సీ. ఘనుఁడు పోతనమంత్రి మును భాగవతము ర
చించి చక్రికి సమర్పించునెడల
సర్వజ్ఞసింగమక్ష్మావరుం డది తన
కిమ్మని వేఁడిన నీకయున్న
నలిగి యాపుస్తకం బవనిఁబాఁతించినఁ
జివికి యందొక కొంత శిథిలమయ్యెఁ
గ్రమ్మఱ నది వెలిగందల నారప
రాజును మఱి బొప్పరాజు గంగ
గీ. రాజు మొదలగు కవివరు ల్రాజమెసఁగఁ
జెప్పి రాగ్రంథములయందె తప్పులొదవెఁ
గాని పోతకవీంద్రునికవితయందు
లక్షణం బెందుఁ దప్పదు దక్షహారణ !

3. ఆ. 266 ప.

తిమ్మకవి యీకీర్తిని వ్రాయుటకుఁగల కారణ మీకథ యతని యభిప్రాయములకుఁ దోడుపడుటయే యని తోఁచుచున్నది. పోతనభాగవతమున రేఫఱకారములకు మైత్రికూర్చెనని తిమ్మకవికి ముందు ముద్దరాజు

రామన యప్పకవి మున్నగు లాక్షణికులు తమగ్రంథములందుఁ జెప్పిరి.* తిమ్మకవి యట్టిపూర్వలాక్షణికాభిప్రాయముల ఖండింపఁదలఁచినవాఁడగుటచే రేఫఱకారముల మైత్రిలేని పద్యములు మాత్రమే యుదాహరించి, యవి పోతనరచితభాగవతభాగములోనివే యనియు, రేఫఱకారమైత్రి గల స్థలములు శిథిలపూరణభాగములోనివనియుఁ జూపుటకు నీకథను గ్రంథస్థముగావించి యున్నాఁడని విజ్ఞులకుఁదోఁపకమానదు. ఏలయనఁగా

1. రేఫఱకార నిర్ణయము పదునొకొండవశతాబ్దినుండియే యనఁగా, నన్నయనాఁటినుండి సడలనారంభించినది. తిక్కనాది మహాకవులీ ప్రాససాంకర్యముఁ గావించియుండుటచేఁ బోతనాదిమహాకవులు దీనిఁ బాటింపలేదు. మఱియుఁ దిమ్మకవి చెప్పిన పోతనభాగవతభాగమునందే యిట్టి రేఫఱకారసాంకర్య మగపడుచున్నది. †కావునఁదిమ్మకవి పట్టుదలతో

*ఉ. బమ్మెరపోతరాజకృత భాగవతంబు సులక్షణంబుగా
తిమ్మకవీశ మిట్టిగొదువ యొంతయు నారసిచూడఁగా నరే
ఫమ్ములు ఱాలునుం గలిసి ప్రాసములై తనరారినంగదా
యిమ్ముల వాదిలాక్షణికు లెల్లరు మాని రుదాహరింపఁగన్.

(అప్పకవీయము ౨-284)

†వ. ఎఱుగడ జీవనాథము
దరలఁడు
మెఱయుచు
తెఱఁగున...... స్కంధము 7. పద్యము 202.

చ. పాఱఁడు లేచిదిక్కులకు
దూఱఁడు......
జీరఁడు
దాఱఁడు... స్కంధము 7 పద్యము 194.

పై యుదాహరణములు రెండను పోతనామాత్య రచితమని నిశ్శంకముగాఁ జెప్పఁదగిన సప్తమస్కంధమునుండి యుద్ధరింపఁబడినవి.

లేవని నిరూపించుటకుఁ బ్రయత్నము చేసియున్న ట్లీ క్రిందివిషయమువలన మనకు స్పష్టమగుచున్నది ‡

2 పోతనామాత్యుఁడు క్రీ. శ. 1400 ప్రాంతమువాఁడు. తిమ్మకవి క్రీ. శ 1750 ప్రాంతమువాఁడు. ఇరువురకును నడుమ మూఁడువందల యేఁబది యేండ్ల కాలము వ్యవధియున్నది తిమ్మకవికి ముందెవ్వరును నీకథను గ్రంథస్థము గావించియుండలేదు. కవులెవ్వరును నందు ముఖ్యముగ శిథిలభాగములఁ బూరించిన కవియు, పోతనప్రియశిష్యుఁడునగు వెలిగందల నారయ దీనిఁగూర్చి యేమియుఁ దెలిపియుండలేదు. పోతన మునిమనుమలు కేసన మల్లనకవులు తమ దాక్షాయణీపరిణయమునఁ గాని, విష్ణుభజనానందమునఁ గాని, వారికిఁ బావమఱఁదియగు నజ్జరపు పేరయలింగకవి తన యొడయనంబివిలాసమునఁగాని యీవిషయముఁదలఁపలేదు. మఱియుఁ దమపూర్వులలో మహాప్రసిద్ధుఁడగు పోతననుఁగూర్చియు నాతని గ్రంథమును గూర్చియు నిట్టిప్రవాదములున్నచోఁ గవులగు తద్వంశీయు లెఱుఁగకుందురా ? మఱియు భాగవతమువంటి మహాగ్రంథమున నిట్టిగ్రంథపాతములు శిథిలభాగపూరణములు గలిగినచో నవి లాక్షణికుల దృష్టిని నాకర్షించును. క్రీ. శ. 1490 ప్రాంతమువాఁడగు తాతంభట్టు తనకవిచింతామణియందు పోతనవిరచితభోగినీదండకము నుదాహరించియున్నాఁడు. అందీభాగవతవిషయము లేకుండుటచే నప్పటి కీకథ

‡ రేఫఱకారములఁగూర్చి తిమ్మకవి భాగవతము నాధారముగాఁ జేసికొని వ్రాసిన విమర్శనము విమర్శనీయమై యున్నది. పోతన యనుప్రాసప్రియుఁడు. కావున ప్రాసమునందట్టి యవకాశము గల్గినపు డనుప్రాసము వేయుట యాతనికి ముఖ్యము. ప్రాసయందుఁ దొలుత సాధురేఫముపయోగించిన సాధురేఫమును, శకటరేఫముపయోగించిన శకటరేఫమును ననుప్రాసముకొఱకు వ్రాసినవేగాని, పోతన రేఫశకటరేఫసాంకర్యము చేయని పట్టుదలతోఁ గాదు. ఈ క్రింది తిమ్మకవి చూపిన యుదాహరణమే పై నావాదము నుసమర్థింపఁజాలియున్నది.

చ. వెఱచినవారి దైన్యమున వేఁడుర నొందినవారి నిద్ర మై
మఱచినవారి సౌఖ్యమున మద్యము ద్రావినవారి, భగ్నులై
పఱచినవారి సాధుజనభావమువారిని గావుమంచు వా
చఱచినవారిఁ గామినులఁ జంపుటధర్మము గాదు ఫల్గునా. (సర్వల. 3 ఆ. పద్యము౩౮౭).

లేదనియే తలంపఁదగియున్నది. ఆవెనుక నేఁటిదనుక మహాప్రామాణికుఁడని యెల్లరచే నేకగ్రీవముగ నంగీకరింపఁబడుచున్నవాఁడును, క్రీ. శ. 1650 ప్రాంతమువాఁడుననగు నప్పకవి యీసంగతి నెత్తుకొననేలేదు. అప్పకవి కాలమునాఁటి కీకథ కెంతమాత్రము ప్రచారములేదని యాతనిగ్రంథముఁబట్టి స్పష్టముగా నిరూపింపవచ్చును.

నన్నయభట్ట సత్కవి జనంబుల కావ్యములు లేఖకపాఠములచేఁ బాడయ్యెననియు, వికటకవులు కొన్నివింతలు గల్పించి కవిజనాశ్రయమునఁ గలిపినారనియు వ్రాసిన యప్పకవి, ఆంధ్రశబ్దచింతామణికొఱకు సారంగధరకథను గల్పించిన యప్పకవి కవిస్తుతియందు సహజపాండిత్యునిగాఁ బోతన సంస్మరించిన యప్పకవి, పోతనగ్రంథముఁ గూర్చిన యపవాదమున్నచో దానిని దనగ్రంథమున సూచింపకుండ నుండునా ?

మఱియు "బమ్మెరపోతరాజకృతభాగవతము సలక్షణమ్ముగా కిమ్మహినేమిటంగొదువ" యని చెప్పినపుడు పోతనకృతభాగవతభాగమంతయు సమగ్రముగనున్నట్లే తెలియుచున్నదిగదా ! ఇంకొక ముఖ్యవిషయము:—

అప్పకవికాలమునాఁటికి నాతనికి లభ్యమైన తాళపత్త్రగ్రంథములలో నిట్టిశిథిలభాగపూరణమే గలిగినచో, నప్పటికి 'ఇచటినుండి వెలిగందల నారయకవిత్వ' మని వ్రాయఁబడియున్నచో దాని నతఁడారీతిగనే యుదాహరించును.

అప్పకవీయము చతుర్థాశ్వాసమున ఆకాశము నిత్యమైనందులకు ద్వితీయస్కంధమునందు,

ఉ. సర్వఫలప్రదాతయును, సర్వశరణ్యుఁడు, సర్వశక్తియున్
సర్వజగత్ప్రసిద్ధుఁడును, సర్వగుణుండునునైన చక్రి యా
సర్వశరీరులున్ విగతసంగతిఁ జెంది విశీర్యమాణులై
పర్వినచో నభంబుగతి బ్రహ్మముదాఁ జెడకుండు నెప్పుడున్.

అని యుదాహరించియున్నాఁడు.

ఈపద్యము నేఁటిముద్రితభాగవతమున ద్వితీయస్కంధము 210 పద్యముగానున్నది. ఇది వెలిగందల నారయకవికృతమని యప్పకవినాఁటి తాళపత్రములలో నున్నచో నదియాతఁడు వ్రాసియేయుండును. అట్లు వ్రాయకపోవుటచే నాకాలమున నీప్రవాదమే లేనట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

కావున నీకథను సృష్టించినవాఁడు తిమ్మకవియేయని నాకుఁ బొడకట్టుచున్నది.

ఇఁకఁ గథలోని ముఖ్యపురుషుఁడగు సింగమనాయనిఁ గూర్చి మనము తెలిసికొనిన నీగాథ కేవలకల్పితమనియే నిశ్చయమగుచున్నది.

పోతనామాత్యునిగ్రంథమును బలాత్కారముగఁ బాఁతిపెట్టించిన రాజెవ్వరు? సంస్కృతభాషామహావిద్వాంసుఁడై, మహీపాలుఁడై, రసార్ణవసుధాకర, సంగీతసుధాకరాదిశాస్త్రగ్రంథములు రచియించి, మల్లినాథునివంటి వ్యాఖ్యాతృచక్రవర్తికిఁ బ్రామాణికుఁడై, శ్రీనాథాది మహాకవులకుఁగూడఁ దన దర్శనము చేయునపుడు శారదాస్తవముఁ జేయించిన మహాప్రతిభాశాలి సర్వజ్ఞబిరుదాంకుఁడు- అట్టి మహాప్రభు విట్టి పనిచేయుననుట నమ్మఁదగినదిగా నుండలేదు రాజులెవ్వరైన కృతులను ఖిలముగాకుండ నాకవిచేఁ గాకున్న మఱియొరిచేనైన కృత్యాదులైన వ్రాయించి, తమపేరు గ్రంథములలో శాశ్వతముగ నుండునట్లు చేసికొందురే కాని యీవిధముగ గ్రంథమును ఖిలముగావింపఁజూతురా? మఱియు సింగమనాయనివారు కవులను సన్మానించెడువారేకాని వేఱుకాదు. మల్లినాథసూరికిఁ గనకాభిషేకసత్కారముఁ గావించిన దీప్రభువే! శ్రీనాథుని యాంధ్రకవితకు నలరి యాతని సన్మానించిన దీమహారాజే! ఆంధ్రకవితయం దత్యంతాభిమానముగలిగి దైవభక్తిపరాయణుఁడై సర్వజ్ఞుఁడగు నిట్టి రాజకవిపండితగ్రామణి యిట్టి యకార్యము చేసెననుటయే దురూహ్యముగ నున్నది.

ఈవఱకు భాగవతపీఠికాకర్త లెవ్వరును నీకథను నమ్మఁదగినదిగా నుండలేదనియే వ్రాసిరి. దీనికిఁదోడు గ్రంథములోని కవితారీతిని నాథా

రముగఁ జేసికొని యీకథను నిలువఁ బెట్టుటకుఁ బ్రయత్నములు జరిగినట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఆవిధమును గొంచెము విమర్శించిన నిజము తేలును.

ప్రస్తుతము మనకు ముద్రితభాగవతములలో దశమస్కంధము పూర్వభాగమునఁ గుచేలోపాఖ్యానమున్నది ఇది పూర్వోక్తప్రకారము దశమస్కంధోత్తరభాగమున 237 వ పద్యమునుండి వెలిగందల నారయ కవిత్వమని యనుకొన్నచోఁ గుచేలోపాఖ్యానము నారయకవిత్వముగా నేర్పడుచున్నది. కుచేలోపాఖ్యానము, చిరకాలమునుండి గజేంద్రమోక్షము, రుక్మిణీకల్యాణము మొదలగువానివలె నిత్యపఠనపాఠనవ్యవహారములలోనున్నది. కవితావిషయమున నిది పోతనకృతముకాదని యంగీకరించినచోఁ బైవ్రాఁత సత్యమగునేమో? పోతనకృతముకాదని యాంధ్రదేశమున నెవ్వరు నననేరరు. పోతనకవిత గావుననే నేఁటికి బాలబాలికల నాలుకలయందుఁ దాండవమాడుచున్నది.

పోతనకవనరీతి ప్రథమాదిచతుష్కమునం దొకరీతిగను, యాపైనొకరీతిగను నుండుటకుఁ గారణము ద్వితీయస్కంధమునుండి చతుర్థస్కంధమువఱకును వెలిగందల నారయ పూరణమనియు, దశమస్కంధోత్తరభాగము నట్లేయనియుఁ గొందఱు చెప్పుచున్నారు. భాగవతములోని తొలినాలుగైదుస్కంధములు భగవత్తత్త్వప్రతిపాదకములు. సప్తమస్కంధమునుండి దశమస్కంధాంతము, కడమభాగము భగవద్భక్తిప్రతిపాదకములు. భక్తిరసావేశమున గ్రంథము రచియించిన పోతరాజు భగవద్భక్తిప్రతిపాదకములగు ఘట్టములలోఁ దన్మయుఁడై కవితారచనఁ గావించినాఁడు. [illegible] కవిత శృంగారభక్తిరససమ్మిళితమై పొంగిపొరలుచున్నది. తాత్త్వికవిషయవివేచనముఁ గావించునపుడు సమతలముగఁ బారు జీవనదివలె శాంతమై యొప్పుచున్నది. కావునఁ గవితారీతిని నీకథ సమర్థించుటయుఁ బొసఁగకున్నది.

మన యాంధ్రభాషయందుఁగల మహోద్గ్రంథములలో భారత భాగవతరామాయణములు ముఖ్యములు. ఈమహాగ్రంథముల నొక్కరు

రచియించుట సాధారణముగాఁ గష్టమగుటచే నాంధ్రమున నీగ్రంథము లనేకకవులచే రచితములై యున్నవి. భారతము మువ్వురు కవులచేతను, భాగవతము నలువురుకవులచేతను, రామాయణ మైదుగురుకవులచేతను రచియింపఁబడుట మన మెఱింగినదియే. పోతన భాగవతమును రచియింపఁదలఁపుఁగొని తాను గ్రంథరచనకుఁ బ్రారంభించి, తొలి నాలుగుస్కంధములు రచించి, యావెనుక భక్తిరసప్రధానములగు సప్తమాష్టమనవమ దశమస్కంధములఁ దానే రచియింపఁదలఁచి, మధ్యస్కంధములలోఁ బంచమము గంగనకు, షష్ఠము సింగనకు నిచ్చి రచియింపుఁడని చెప్పి యుండవలెను. లేనియెడల సింగన కృత్యాదితోఁ బ్రారంభించుట పొసఁగదు. గంగన కృత్యాది వ్రాసికొనకపోయినను గద్యయం దాతని పేరుండుటయుఁ గవితారీతి భాగవతకవులందఱకంటె న్యూనముగనుండుటయుఁ దొలినుండి వేఱుపడుచుండుటచే నదియు సింగనరీతిని స్కంధము తొలినుండి ప్రారంభించినాఁడని తెలియఁదగియున్నది. సింగనగ్రంథమున 'భాగవత నైష్ఠికుఁడైనవాని' యని పోతరాజుఁగూర్చి వ్రాసినవాక్య మాతఁ డప్పటికి (పోతరాజు) భాగవతరచనానైష్ఠికుఁడై యున్నాఁడని మనకుఁ దెలియుచున్నది దశమస్కంధాంతమునకు వచ్చుసరికిఁ బోతనకుఁ జాలకాలము పట్టుటచే నేకాదశద్వాదశస్కంధములఁ దనశిష్యుఁడగు వెలిగందల నారయకు నొసఁగియుండును. నారయ, పోతరాజు మరణించినవెనుకనైన నీరెండుస్కంధములు రచియించియుండవచ్చును. గ్రంథరచనాక్రమము ననుసరించి చూడఁగా నీరెండవపక్షమే సమంజసముగ నున్నట్లు తోఁచుచున్నది. ఏలయనఁగా- పోతనరచితభాగవతము శ్రీధరవ్యాఖ్య ననుసరించి యద్వైతపరముగ రచియింపఁబడినది. వెలిగందల నారయరచనము విశిష్టాద్వైతపరముగ రచియింపఁబడినది. పోతనకాలముననే రచియింపఁబడిన నాతఁ డట్లువ్రాసియుండఁడుగదా! అతఁ డిట్లు భాగవతముఁ బూర్తిగావించి, శిష్యుఁడుగావున నాగ్రంథమును వ్యాప్తిలోనికిఁ దెచ్చియుండవలెను. చారిత్రకముగఁ బై విషయముఁ బరిశీలింప నిది భాగవతరచనాక్రమముగాఁ గన్పట్టుచున్నది.

గ్రంథరచనాక్రమము ననుసరించినను వైకథ యాధారరహిత మని యసందర్భమనియుఁ దేలుచున్నది. గ్రంథమంతయుఁ బాఁతిపెట్టఁ బడినచో పంచమ షష్ఠములు నేకాదశద్వాదశములు తొలినుండి చివర వఱకునుఁబోయినవా? ద్వితీయస్కంధమునుండి చతుర్థస్కంధము చివర వఱకును నావెనుక దశమస్కంధోత్తరభాగమునుండి తుదివఱకు శిథిలమై యీముందటిభాగములుమాత్రమే బాగుగనున్నవా? స్కంధములు విడదీయించి యేస్కంధమున కాస్కంధము పాఁతిపెట్టించినారా? పట్టుపట్టినట్టు లీయాభాగములనుమాత్రమే ఖిలముగావించి, తక్కినవి నిలుపుదమని యాక్రిమి లేమైనఁగూడఁబలుకుకొనినవా? ఆపై నీభాగవతము ప్రస్తుతము మనకుఁ గన్పట్టురూపమునఁగూర్చినవా రెవ్వరు? ఈవిధముగ నూహాసంజనితములగు చిత్రాతిచిత్రములగు ప్రశ్నలెన్నియేని యీసందర్భమున బయలువెడలును. ఇవి జవాబులేని ప్రశ్నలు. గ్రంథరచనాక్రమము ననుసరించిచూడఁ బోతనకాలమున వేఱ్ఱేఱుకవులచే నాయాభాగములు రచియించుటకుఁ బ్రారంభింపఁబడెననియు నిర్ణయించుట సమంజసము. కవిజీవితకారుని యభిప్రాయము నిదియే.

ప్రథమాదిస్కంధములయందుఁ బోతనకవితారీతిని నిరూపించుటకు మనకు సుపరిష్కృతమైనభాగవతము కావలసియున్నది. ప్రస్తుతము ముద్రితమగు భాగవతము పెక్కుప్రక్షిప్తములతోనిండి ప్రమాణము గాకయున్నది. గ్రంథావతారికనుండి మచ్చునకుఁ గొన్నియుదాహరణముల నిచ్చెదను.

(1) అవతారికయందు భారతీస్తుతిరూపములగు మూఁడుపద్యములలో రెండు ప్రక్షిప్తములు. అందలి 'అంబ నవాంబుజోజ్జ్వల' అను పద్య మారణ్యపర్వమునఁ గలదు.

(2) ఇమ్మనుజేశ్వరాధముల కిచ్చి పురంబులు వాహనంబులున్,
సొమ్ములుకొన్నిపుచ్చుకొని, చొక్కి శరీరమువాసి, కాలుచే సమ్మెటవేటులం
బడక సమ్మతి శ్రీహరి కిచ్చిచెప్పె నీబమ్మెర పోతరాజొకఁడు భాగవతంబు
జగద్ధితంబుగన్,

ఇదియును ప్రక్షిప్తమే. ఇది భాగవతమున 13 వ పద్యము. ఆపట్టున (12) వచనము, (13) ఇమ్మనుజేశ్వరాధము లనుపద్యము, ఆవెనుక 14, 15 పద్యవచనములు. (12) వచనమునఁ దుది "దక్షుండనై" అనునుత్తమపురుషాసమాపకక్రియతో "(13) చెప్పెఁ బెబ్బెర పోతరాజొకఁడు భాగవతము జగద్ధితంబుగన్" అను ప్రథమపురుషక్రియగలవాక్య మన్వయించుటలేదు. ఆపైయన్వయము సరిపెట్టుటకైన, నింకను శ్రీరామచంద్రమూర్తి దర్శనము నొసంగుట భాగవతము రచియింపుమని యాజ్ఞ నొసంగుట మున్నగు నవతారికాభాగము ముందుండఁగనే 'భాగవతముఁ జెప్పె'నని వ్రాసినపద్య మన్వయింపకుండనున్నది. కావున దీనిని దరువాతివా రెవ్వరో చేర్చియుందురు. ఇప్పు డున్నచోట నస్థానపతితమై యున్నది.

3\. పుట్టంబుట్ట శరంబునన్ మొలవ నంభోయాన పాత్రంబులన్
మెట్టన్.

పైపద్యమున, 'పుట్టంబుట్ట' అనఁగా వాల్మీకినిగాననియు 'శరమ్మునన్ మొలవ' అనఁగా స్కంధుఁడను, కుమారస్వామిని గాననియు, అంభోయానపాత్రంబులన్ మెట్టన్ అనఁగా వ్యాసుఁడనుగాననియుఁబోతన చెప్పుకొనినాఁడని, యర్థమని చెప్పుచున్నారు. కొందఱీయర్థము సమంజసముగ లేదనినారు. దీనికి వేఱుపాఠమైన గ్రంథమం దుదాహరింపఁబడలేదు. కొన్ని తాళపత్ర ప్రతులయందు, పుట్టన్, పుట్టశరంబునన్ మొలవ, నంభోయాన పాత్రంబులన్ మెట్టన్.

పుట్ట, శరంబున మొలచునట్లు పుట్టలేదు. అనఁగా వాల్మీకినిగాను, వ్యాసుఁడనుగాను, మానుషాతీత కవితాశక్తి సమన్వితులును, భగవదంశసంభూతులును నగు వాల్మీకి వ్యాసాదులవంటివాఁడను గానని భావము. పోతన కుమారస్వామి ప్రశంసచేసినట్లు కానవచ్చుచున్నను నాతఁడు షట్శాస్త్రములకు మాత్రమే యధిష్ఠానదేవత యగుటచేతను ప్రస్తుత

ము కవితావిషయమే యగుటచేతను నాపైవచనము * నందు వాల్మీకి వ్యాసులను మాత్రమే స్తుతించినాఁడని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇట్టిపట్టులు భాగవతమునందుఁ జాలఁగలవు. ఇవి గ్రంథపరిష్కర ణావశ్యకతను వ్యక్తము చేయుచున్నవి.

భాగవతము తొలుత క్రీ. శ. 1848 సంవత్సరమున ముద్రింపఁబడినది. తరువాత గ్రంథముల కన్నిటికి నిదియే యాధారమైనది. బమ్మెర పోతన జన్మస్థలవివాదమునకేమి, కాలనిర్ణయమునకేమి గ్రంథపాఠ వివేచనమునకు నిదియె మూలము. ముద్రణకర్తలగు శ్రీ పురాణము హయగ్రీవ శాస్త్రులవారప్పటికిఁ దమకుఁగల సాధనసంపత్తితో నొక పీఠికను వ్రాసియున్నారు. వా. పీఠికయందు గ్రంథపాఠాది వివేచనమునందీ సింగభూపాలుని కథ లేదు. పోతనయే యింతటి మహోత్తమభగవత్తత్త్వ భక్తిభావ సంపూర్ణమగు మహాగ్రంథము జానపదులకుఁ జిక్కినది పాడగునని దానిని దేవతార్చనపుఁ బీఠమునందిడి పూజించుచుఁ దన యవసానకాలమున నది తనకుమారుఁడగు మల్లనకుఁదన భాగవతము సంగతిఁ జెప్పిననియు నంత మల్లన యాగ్రంథముఁదీసి చూడఁగా నందు కొంతఖిలమైయుండుటకుఁ జింతించుచుండఁగాఁ బోతన మల్లనకు స్వప్నమునందగపడి శిష్యుఁడగునారయచు శిథిలభాగములు పూర్తిచేసి వ్యాప్తము చేయుమని యానతిచ్చెననియు నంద వ్రాయఁబడియున్నది.

తిమ్మకవికాలమున కీకథ పైరీతిగ వాడుకలోనుండిన నతఁడు సింగభూపాలప్రస్తావము తెచ్చియుండఁడని నా యభిప్రాయము. తిమ్మకవి కాలమునకుఁ దర్వాతి తాళపత్త్ర గ్రంథములలో రెండు-మూఁటుల నిచ్చట నుండి వెలిగందల నారయ కవిత్వమని వ్రాయఁబడియున్నది. దీనికిఁ గారణము తిమ్మకవి తనగ్రంథమున నావిషయము చెప్పియుండుటచే

* వచనమున వాల్మీకి, వ్యాసుని, బాణమయూరులను, కాళిదాసును, భారవిమాఘులను, నన్నయ తిక్కనలను గ్రమముగాఁ జేర్కొనినాఁడు. పైవద్యమున కవితావిషయ ప్రసక్తమైనదని మనకుఁ దెలియుచున్నదిగదా!

నని స్పష్టమగుచున్నది. తిమ్మకవికి ముందున్న తాళపత్ర ప్రతులలో నీవిష యము లేనట్లు అప్పకవి యుదాహరించిన పద్యమునుబట్టి తేలుచున్నది. మఱియు హయగ్రీవశాస్త్రులవారు తామిరువది ప్రతులు భాగవతము ద్రణ సమయమున సేకరించితిమనియు, నందీవిషయము కానరాలేదనియు నీకథ తెలిసినవెనుక మఱికొన్ని ప్రతులనుజూచిదీనిని గ్రంథమునందు చేల కొల్పితిమనియుఁ బీఠికయందు వ్రాసియున్నారు. చూ. పు. 3-4

ఇంతియేకాదు ఆంధ్రసాహిత్యపరిషద్భాండాగారమునఁగలఁ ప్రాచీనతాళీదళసంపుటములలో నిచ్చటనుండి వెలిగందల నారయకవిత్వమను మాటలు లేవు* కావునఁ దాళపత్రగ్రంథముల ననుసరించినను పైకథ కల్పితమనియే నిర్ణయింపనగును.

షష్ఠస్కంధము నేకాదశ ద్వాదశస్కంధములును దొలుతనుండి రచనాక్రమమున భాగవతమునుండి వేఱుపడుటచే దానితరువాతివారు తిరిగి వానిని రచియించిరి. షష్ఠస్కంధము సింగనయేగాక కవులషష్ఠము శృంగారషష్ఠము అనుపేర నంది మల్లయ ఘంట సింగయకవులు తెలిఁగించిరి. అది యిప్పుడుకానరాదు. అప్పకవీయమునను సర్వలక్షణసారసంగ్రహమునను దీనియందుండి లక్ష్యము లుదాహరింపఁబడినవి. హరిభట్టారకుఁడు షష్ఠస్కంధమేగాక ఏకాదశ ద్వాదశస్కంధములనుగూడ రచియించియున్నాఁడు. ఇవి యముద్రితములైనను మనకు లభ్యములగుచున్నవి.

పైకథలను గల్పించుట కేదేని యాధారమున్నయెడల నది వెలిగందల నారయ యేకాదశ ద్వాదశస్కంధముల వలననేయని సందేహించుచున్నాఁడను. తక్కిన స్కంధములన్నింటికన్నను నీస్కంధముల వ్రాఁతప్రతులు మిక్కిలి తక్కువమాత్రమైనవి. ఆనంద ముద్రణాలయమున క్రీ. శ. 1905 లో ముద్రింపఁబడిన భాగవతమునకుఁ గీర్తిశేషులు తేవప్పెరుమాళ్ళయ్యగారు వ్రాసిన విషయములఁజూచిన నిదిస్పష్టమగును.

*చూడుఁడీ ఈక్రిందిసంఖ్యగల తాళపత్రిప్రతులు. 646, 728, 1191, 1201 1817, 1818, 1588, 1614, 1643, 2645.

అన్నిస్కంధములకుఁ గలవుగాని, ఈ స్కంధములకు సరియగు మాతృకలు వారికి దొరకలేదనియు, దొరకినవన్నియు నొకదానితో నొకటి సరిపోవక దోషభూయిష్ఠమై యున్నవనియుఁ గొన్ని పాఠములు పండితులు మూలానుసారముగ లేమిని మార్చి వ్రాసియుందురనియు నవి శోధనమున కభేద్యవ్యూహమును దాల్చియున్నవనియు వ్రాసినారు. చూ. 3-4 పుటలు. వారియూహకును నాధారము లేకపోలేదు. హరిభట్టారకుఁడు రచించిన యేకాదశ ద్వాదశ స్కంధములను వెలిగందల నారయ రచించిన యీ భాగమును బరీక్షించినచో మనకీవిషయము స్పష్టమగును. వెలిగందల నారయ పోతరాజు శిష్యుఁడగుటచే క్రీ. శ. 1460 సంవత్సరప్రాంతము వాఁడు. హరిభట్టారకుఁడు క్రీ. శ. 1530 సంవత్సర ప్రాంతము వాఁడు. నారయగ్రంథ మేకారణముచేతనో క్రిమిదష్టమైపోఁగా హరిభట్టారకుఁడా యీ భాగములను తనవిగాఁ బూరించినట్లున్నది.

మచ్చునకు వెలిగందల నారయకవి.

మ. విదితుండై సకలామరుల్గొలువ నుర్వీభారమున్మాన్పి దు
ర్మద సంయుక్త వసుంధరాధి పతులన్మర్దించి కంసాదులన్
తుదిముట్ట న్వధియించి కృష్ణుఁడతిసంతుష్టాత్ముఁడై యున్న చో
యదుసైన్యంబులు భూమిమోవఁగ నసహ్యంబయ్యె నత్యుగ్రమై.

మ. విదితుండై సకలామరుల్ పొగడ నుర్వీభారము న్మాన్పి దు
ర్మదసంయుక్త వసుంధరాధి పతులన్మర్దించి కంసాదులన్
దుదిముట్ట న్వధియించి కృష్ణుఁడతి సంతుష్టాత్ముఁడై యున్నచో
యదుసైన్యంబులు భూమిలోన నవిషహ్యంబయ్యె నత్యుగ్రతన్.

గద్యములకు

పైవిషయమేదేని భాగవత శిథిలపూరణ కథకుఁ బీజమై యుండునేమో ? ఇవియన్నియుఁ దరువాతివారు పోతన కంటఁగట్టియుందురు. వేయేల ! స్పష్టముగా మనకు నగపడుచున్న సింగనాదుల గద్యములు కూడ పోతనయందలి భక్తిచేఁ దరువాతివారు పోతన గద్యములను స్కం

ధాంతమునఁ జేర్చి వ్రాసినారు. ఇట్టిపట్టులెన్నియేని తాళపత్రగ్రంథములఁ గలవు. అవి సుపరిశీలితములై పోతన భాగవతభాగము ప్రకటితమైన విజ్ఞులు వానినిజమెఱుఁగఁ గలుగుదురు పై విషయములఁగూర్చి కొన్ని ముఖ్యాంశముల నిటఁ జూపుచున్నాను

1. భాగవతమును సర్వజ్ఞసింగమ భూపాలుఁడు పాఁతిపెట్టించెనను కథ కేవలముకల్పితమైయున్నది. తాతంభట్టు, ముద్దరాజు రామన, అప్ప కవియుఁ బోతనవంశస్థులగు కవులును దీనిని దమగ్రంథములలోఁ జెప్ప లేదు. కూచిమంచి తిమ్మకవి కాలమువఱకు నట్టిప్రవాదమే లేదు. తిమ్మకవి పోతనయందలి భక్తిచే నాతనిగ్రంథము సలక్షణమని నిర్ధారణ చేయుటకుఁ గల్పించినదే కాని వేఱుకాదు. ఈపట్టునఁ దిమ్మకవి యభిప్రాయములును విమర్శనీయములు.

2. భాగవత గ్రంథరచనాక్రమమును గవితారీతిని బరిశీలించినను, ప్రాచీన తాళపత్రగ్రంథములు పరిశోధించినను నీవిషయము నిశ్చితమగుచున్నది.

3. భాగవత రచనయందుఁ బాల్గొన్నకవులు గంగన,సింగన,నారయలును బమ్మెరపోతనయు సమకాలికులు. కడపటి రెండుస్కంధములు రచియించిన నారయ భాగవతము ప్రస్తుతము మనకు నగపడురీతినిఁ గూర్చెనని యూహింపఁ దగియున్నది.

4. ప్రథమ ముద్రణ భాగవతము తరువాతికిఁ గొంతయాధారమైనది. గ్రంథపరిష్కరణము క్రమముగ లేకపోవుటచే లోకప్రవాదముల నాధారముచేసికొని పండితులు గ్రంథపరిష్కరణమునకు నారంభించి గ్రంథముద్రణము సాగించిరి. దీనివలన పోతనభాగవత స్వరూపము కొంతమఱుఁగు పడినది.

5. పోతన విరచితమగు భాగవతభాగము-8 స్కంధములు, ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థ, సప్తమ, అష్టమ, నవమ, దశమములు, గంగన

4

విరచితము పంచమము, సింగన విరచితము షష్ఠస్కంధము, ఏకాదశద్వాదశములు వెలిగందల నారయకవి విరచితములు. పోతనభాగవతభాగము సంశోధితమై,సంగ్రథితమై,స్వప్రమాణముకుపాఠములతోఁ బరిష్కరింపఁబడి ప్రకటింపఁబడినచోఁ బోతనదివ్యమూర్తి మనకుఁ బ్రత్యక్షము కాఁగలదని విన్నపము.

బోంకేది?

ఉభయభాషాప్రవీణ-మల్లాది సత్యనారాయణశాస్త్రి.

సాహిత్యవిశారద బ్రహ్మశ్రీ కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు శ్రీయాంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్త్రికయందు"అభిజ్ఞానశాకుంతలము ప్రథమాఙ్కమున నాకుఁగలిగిన సంశయములని" కొన్నివిషయములను వెల్లడించుచు వీనికి సమాధానము విన నభిలషించుచున్నాఁడనని తమయుద్దేశ్యమును వెలిపుచ్చిరి. కవిసార్వభౌముఁడు తననాటకనాయకుఁడగు దుష్యంతునిచే రాజభావము మఱుఁగుపఱుప యత్నించెను. కాని మఱుఁగుపఱుపలేడు. ఆపనియేల చేసెనో యని శాస్త్రిగారి సంశయము.

శాస్త్రిగారి యుపన్యాసములను జూడ నాకీయభిప్రాయము పొడకట్టుచున్నది. నిజముగ వారి కింత సంశయము పుట్టి నివర్తింపశక్యము కానంతటిదై యుండునా యనియు, నట్టిది యొక సంశయమును ప్రశ్నకల్పించి మాబోఁటి విద్యార్థులవాఙ్ముఖమున కొకయవకాశము చూపి, మావలన నాసమాధానమును రాఁబట్టుకొని మాకొక గొప్ప స్థానమిప్పింపఁదలఁచుటయే కాని వేఱుకాదనియును; ఏలయనిన శాస్త్రిగారు చిరకాలము సాహిత్యసంస్థయందుండి, యనేకమహావిద్వాంసులతో సహవాసముసలిపి, ప్రస్తుతము విశ్రాంతిఁదీసికొనుచు మనదేశముననేగాక పాశ్చాత్యదేశములందును నాటకరాజమని యెన్నఁబడు నభిజ్ఞానశకుంతల

మును గుఱించి చిన్నదిగాని, పెద్దదిగాని సంశయము కలిగియుండుట యసంభవమని కాని, వారియుద్దేశ్యముమాత్ర ముదారము సభిరామము నై యున్నదనుటలో సందేహము లేదు. లోకములోఁ దలిదండ్రులు గాని యుపాధ్యాయుఁడుగాని పిల్లవాని కేదో యొక మాట ప్రస్తావము మీఁద సమాధానము చెప్పుటయం దభిలాషఁ గల్పించువిధము నాకీప ట్టున గోచరించుచున్నది. ఇట్టివానికి సమాధానము వ్రాయఁ బూనుటవ లనఁ గాళిదాసుగారి "మందః కవియశః ప్రార్థీ గమిష్యా మ్యుపహాస్య తామ్" అను శ్లోకతాత్పర్యము నకు గుఱియగుదునేమోయని సందేహిం చుచు నదియుఁ గొంత మేలే యను సాహసముతో నీపనికిఁ బూనుకొను చుంటిని.

పై ప్రశ్నమువిషయమై కాళిదాసుగారి కుమారసంభవము పంచ మసర్గములోని "అథాజినాషాఢధరః ప్రగల్భవా గ్జ్వలన్నివ బ్రహ్మమ యేన తేజసా వివేశ కశ్చి జ్జటిల స్తపోవనం శరీరబద్ధః ప్రథమాశ్రమో యథా"యనునది మొదలు చివరవఱకు నుండు శ్లోకములును జ్ఞప్తియం దుంచుకొనఁదగినవి. అవియు హైమవతి చేయు కఠోరతపములకు సంత సించి యడిగిన వరమీయఁ బ్రసన్నుఁడు గాఁ దలంచిన పరమశివుఁడు కైతవముతో బ్రహ్మచారియై వచ్చి యాడిన మాటలుగఁ గవిశిఖామణి సంఘటించెనుగాన శాస్త్రిగారికిఁ బ్రశ్నింపఁదగినవియై యుండును- వానికి సమాధానముగ "అసోఢా తత్కాలోల్లసదసహభావస్య తపసః కథానాం విస్రంభే ష్వథ చ రసిక శ్శైలదుహితుః ప్రమోదం వో దిశ్యా త్కపటవటువేషాపనయనే త్వరాశైథిల్యాభ్యాం యుగప దభి యుక్త స్స్మరహరః"అను శ్లోకతాత్పర్యము స్మరింపవచ్చును. కానఁ బర మేశ్వరుఁడు పార్వతినివలె దుష్యంతుఁడు శకుంతలను గొంచెము ఛలిం చె ననిన దోషమేమి ? అట్టి పరమశివుఁడు ప్రకృతనాటకకథానాయకు నితో నుపమింపఁదగును.

అయినను "కన్యా వరయతే రూపం, మాతా విత్తం, పితా శ్రుతమ్, బాంధవాః కుల మిచ్ఛంతి, మృష్టాన్న మితరే జనాః" అనునట్లు సాధారణముగఁ గన్యలకు నితరైశ్వర్యములకంటె వరునిసౌందర్యమే హృదయాకర్షక మని తెలియుచున్నది. ఈమహాకవి తనకుమారసంభవము పంచమసర్గములోఁ బార్వతితో మాయావటు వన్నట్లు "వపుర్విరూపాక్ష మలక్ష్యజన్మతా దిగంబరత్వేన నివేదితం వసు— వరేషు య ద్బాలమృగాక్షి మృగ్యతే తదస్తి కిం వ్యస్త మపి త్రిలోచనే"యని పరమేశ్వరుని వరణీయతానర్హునిగఁ జేయు నీయభిప్రాయమునుగూడ వివరించియున్నాఁడు. కనుకఁ గన్యామానసాకర్షణమునకు మిగిలిన యైశ్వర్యాదులకంటె వరునిరూపమే యెక్కుడని తెలియుచున్నది. మాతాపితృబాంధవాదులు కోరు వరునియైశ్వర్యాదులకంటె ఫలభోక్త్రియగు కన్యక గోరు వరునిరూపవయస్సౌశీల్యాదులు ప్రధానములు-కనుకనే ప్రకృత నాటకములో దుష్యంతుని కణ్వాశ్రమద్వారప్రవేశమునకంటె ముందుగనే మహాకవి "రాజా—(స్తోక మన్తరం గత్వా)తపోవనవాసినా ముపరోధో మాభూత్-ఏతావత్యేవ రథం స్థాపయ. యావ దవతరామి॥ సూతః। ధృతాః ప్రగ్రహాః. అవతర త్వాయుష్మాన్. । రాజా, (అవతీర్య) సూత! వినీతవేషేణ ప్రవేష్టవ్యాని తపోవనాని నామ. ఇదం తావ ద్గృహ్యతామ్. (సూతస్య ఆభరణాని ధను శ్చోపనీయ.) సూత యావ దాశ్రమవాసినః ప్రత్యవేక్ష్య అహముపావర్తే తావ దార్ద్రపృష్ఠాః క్రియన్తాం వాజినః"అను నీవాక్యములచేత రాజును వినీతవేషస్వీకారమిషచేత జన్మలభ్యసౌందర్యాదులను గనఁబఱచి శకుంతలచే వలపింప నెంచినట్లు వ్యక్తమగుచున్నది. మఱియుఁ బాత్రౌచితికి నచటి యొఱిఁగినవారి యెదలోఁ దనవినయసంపదను నెఱుఁగనివారి యెదలోఁ దన స్వభావ మధురాకృతి దర్శనము వలననే యెవరాయితఁడను నాశ్చర్యచకితభావమును నెఱుకపఱుపను, బాదుకొలుపను, దుష్యంతునిచే నాడంబరరహితవేషస్వీకారము కవిమహాశయునిచేఁ

జేయింపఁబడెనని యెన్నఁదగును. కనుకనే "ప్రియంవదా (జనాంతికమ్) అనసూయే కోను ఖలు ఏష మధురగంభీరాకృతిః చతురం ప్రియ మాలపన్ ప్రభావవానివ లక్ష్యతే." యని మహాకవి స్వభావముగ్ధలగు తాపసకన్యలచే భ్రూవిలాసానభిజ్ఞప్రీతిస్నిగ్ధనయనములచే దుష్యంతరూపము గ్రాఁగఁబడినదని చెప్పియున్నాఁడు. ప్రథమముననే తాపసకన్యలకు నితఁడు దుష్యంతుఁడని స్ఫురింపలేదు. అట్లుకానిచో "కోను ఖల్వేష" యను ప్రశ్నమే యసంగత మగునుగదా. ఇఁక నుత్తరమునందలి ప్రకాశములోని "ఆర్యస్య మధురాలాపజనితో విస్రంభో మాం మన్త్రయతే-కతమః ఆర్యేణ రాజర్షివంశః అలంక్రియతే. కతమో వా విరహపర్యుత్సుకజనః కృతో దేశః-కిం నిమిత్తం వా సుకుమారతరోఽపి తపోవనపరిశ్రమస్య ఆత్మా పద ముపనీతః" అను ప్రశ్నవాక్యములవలన దుష్యంతుని రాజభావము గుర్తింపఁబడలేదా యను శాస్త్రిగారి పునఃప్రశ్నమునకు నంతవఱకు విశిష్టజ్ఞానము కలుగలేనిగాన జిజ్ఞాసార్థముగా నన్న వాక్యములోని 'కతమ' శబ్దముయొక్క యర్థవిశేషమువలన నిది జిజ్ఞాసాపూర్వకప్రశ్నముగాని నిర్ణయపూర్వకప్రశ్నముగాదని సమాధానము చెప్పనగును.

మఱియు నాకారసంపన్నుఁడు చతురప్రియాలాపియగు నతిథి, గృహమేధికడ కేతేర నాతిథేయుఁడగు నెవఁడుగాని స్వాగతాదిపూజానంతరము చేయుప్రశ్నమున నెట్టిప్రతిపత్తి చూపనర్హము ? సామాన్యపుప్రశ్నము సమంజసమా ? కనుక వారుత్తమప్రశ్నము చేసిరనియు నాకాలములో రాజభావము గుర్తించి యట్లడుగలేదనియు నూహించిన బాగుగ నుండును. మఱియు "సన్యస్తచిహ్న మపి రాజ్యలక్ష్మీం తేజోవిశేషానుమితాం దధానః" యను రఘువంశశ్లోకములోని గోపరిపాలనాసక్తదిలీపమహారాజవర్ణనమునుబట్టి దుష్యన్తమహారాజునుగూడ ననిర్ధారణగా నొకపుణ్యలక్షణలక్షితుఁడని యాముగుర బూహించిరని మన మూహింపవచ్చును. కాని యంతమాత్రమున "ఉభే–సస్మితమ్. కా వయం

పరిత్రాతుమ్. దుష్యన్త మాక్రంద. రాజర్షి తాని తపోవనాని నామ।
రాజా (అవసరో౽యమాత్మానం ప్రకాశయితుమ్) న భేతవ్యమ్.
(అర్ధోక్తే స్వగతమ్.) రాజభావ స్త్వభిజ్ఞాతో భవేత్. భవతు. ఏవం తావ
దభిధాస్యే." అను నీగ్రంథమునకును, "రాజా (ఆత్మగతమ్) కథ మిదానీ
మాత్మానం నివేదయామి. కథం వా ఆత్మాపహారం కరోమి. భవతు. ఏవం
తావ దేనాం వక్ష్యే. (ప్రకాశమ్) భవతి యః పౌరవేణ రాజ్ఞా ధర్మాధి
కారే నియుక్త స్సో౽హ మవిఘ్నక్రియోపలంభాయ ధర్మారణ్య మిద
మాయాతః" అను నీగ్రంథమునకును, నిర్ధారణగా దుష్యంతపరత్వము
చెప్ప శక్యముగాదుకదా. పైగా "దుష్యంత మాక్రంద" యను వాక్య
మునుబట్టికూడఁ బిదపవచ్చిన యతఁడు దుష్యంతుఁడని నిర్ధరింప నైతి
గాదు. అట్లైనచో మూఁడవయంకములో "సఖ్యౌ, విలోక్య ఉత్థాయ,
స్వాగత మవిలంబినో మనోరథస్య" యని పరిచితునట్లు ప్రథమదర్శన
మందును బలుకకపోవుటకుఁ గారణ మేమి? కనుకఁ బై వాక్యములకు
దుష్యంతరూపార్థము వారు నిర్ణయించుకొనలేదనియే మన మూహింప
వలెను. ప్రథమదర్శనమం దెట్లని రనఁగా ("సర్వా రాజానం దృష్ట్వా
కించిదివ సంభ్రాంతాః) అనసూయా ఆర్య! నఖలుకిమపిఅత్యాహితమ్
ఇయ మావయోః ప్రియసఖీ మధుకరే ణాభిభూయమానా కాతరీ
భూతా (శకుంతలాం దర్శయతి) అని. ఇందు నపరిచితునితో
నన్నట్లును మునికన్యలు స్వభావోత్తానాశయ లన్నట్లును విశద
మగుచున్నది గదా! కనుక నిట్లు నిర్ధారణతోను, అనిర్ధారణతోను బలి
కిన వాక్యములకుఁ దాత్పర్యభేదమూహింపనగును. మఱియు దుష్యం
తుఁడు వైఖానసులవలనఁ గణ్వమహర్షి యాశ్రమమున లేఁడని వినియు
న్నవాఁడు గాన నాశ్రమములోఁ జేయఁదగిన పని యేమియు లేకపోయి
నను రాజధర్మమును సార్థకపఱుపఁగోరి యుందుఁ బ్రవేశించెను, గాన
నందలి యెవరితోడనో యొకరితో మాటలాడి పోఁదలఁపుచేఁ బ్రవేశిం
చుచునే "అయే దక్షిణేన వృక్షవాటికా మాలాప ఇవ శ్రూయతే" యని

మాటలాడువారు వచ్చువఱకు నెదురుచూచెనేకాని యందగత్తెలగు మునికన్యలను బొంచి చూడఁదలంపుచే నట దాఁగియుండలేదు. "భవతు" పాదపాంతర్హితఏవ ఏనాం విస్రబ్ధం పశ్యామి." అను ముందు వాక్యము పొంచిచూడ నుద్దేశింపఁబడినదిగాదు. పొంచిచూచుట యనునది చతుర్థాంకములోఁ జెప్పఁబడినట్లున్న యెడల నగును గాని యిది యట్టిది గాదు. చతుర్థాంకములో నట్టిపని యనేకములగు భావములు పరస్పరాయత్తములై నట్లు స్పష్టపడినదిగాన నందుఁ గాముకలక్షణము సరియగు త్రోవను బోయినది. కనుక నచటఁ బొంచిచూచె ననినను దోషములేదు. కార్యనిమగ్నులగుటచే వారును రాజును జూడలేదు. రాజు పొంచి చూడఁదలఁచినట్లు చెప్పఁబడినయెడల లాలసత్వరూపదోషము ధీరోదాత్తనాయకునియందుఁ గట్టఁబెట్టినట్లగును. అది పంచమాఙ్కములోని పరవనితయనుకొని శకుంతలను జూడని రాజగు దుష్యంతునియందు మిగుల నింద్యమగు నారోపణము అట్లయినచో దుష్యంతుఁడు తనరాజభావము తెలిసిపోవునని సంశయించుటయుఁ దా నెవరైనది చెప్పుటలో సంకోచము పొందుటయు నెందులకనఁగా రాజభావ, వంశోన్నతి, వాస్తవ్యదేశాదులు, సాధారణముగ స్త్రీమానసాకర్షణమునకు నుపకరించునవిగాన వాని మూలమున నీశకుంతలయు దుష్యంతునియందు మనసు నుంచిన దనుటలోనైన యతిశయము కావ్యమందు లేదని యాతనిశరీరసౌష్ఠవ, కాంతివిశేష, సౌశీల్యాది కన్యావరణీయాంశములవలననే యామెచిత్తమున్మాదింపఁ జేయవలెనను భావము మనసునం దుంచుకొని మహాకవి రాజుచే రెండుస్థలములయందు నుభయార్థవాచకములుగల వాక్యములను బదులుగాఁ జెప్పించినాఁడు. ఆయర్థములలో దుష్యంతరూపార్థము కొంచెము గూఢముగ వ్యక్తమగుచున్నది గాన నందుబొంకేమియు లేదు పాత్రౌచిత్యమునందును ధీరోదాత్తనాయకావికత్థనత్వలక్షణము సరిపడిన దని యందు బొంకు శంక లేమియు లేవు.

తుఁడితఁడని గుర్తుపట్టి యందులకుఁ గావలసిన ప్రశ్నము లడిగినప్పుడు సరియగు బదులు చెప్పనేకాని యనసూయ యడిగిన ట్లడిగియున్నచో ధీరోదాత్తలక్షణావికత్థనత్వములకు భంగకరముగ నే నీభూమండలాధిపతి యగు దుష్యంతుఁడనని సత్యమైనను, అతనివృత్తాంత మతనినోటనే యెట్లు వెల్లడియొనరించును మహాకవి. ?

ఈవిషయమున "యజ్ఞోఽనృతేన క్షరతి తపః క్షరతి విస్మయాత్ - ఆయు ర్విప్రాపవాదేన దానం చ పరికీర్తనాత్." అనియు. "యోఽన్యథా సంత మాత్మాన మన్యథా సత్సు భాషతే. స పాపకృత్తమో లోకే తేన హ్యాత్మాపహారకః" అనియు మనుస్మృతి యసత్యమాడుటను, మఱియొక తీరునఁ జెప్పుటను, నిషేధించుచున్నది. కనుకనే యుభయార్థముల నిచ్చు కొన్ని పదములు గల "రాజా । (సత్వర ముపసృత్య) శ్లో॥ కః పౌరవే వసుమతీం శాసతి శాసితరి దుర్వినీతానామ్. అయ మాచరత్యవినయం ముగ్ధాసు తపస్వికన్యాసు" అనియు "భవతి యః పౌరవేణ రాజ్ఞా ధర్మాధికారే నియుక్త స్సోఽహం మవిఘ్నక్రియోపలంభాయ ధర్మారణ్య మిద మాయాతః" అనియు వాక్యములను మహాకవి రాజుచే ననిపించినాఁడు. మఱియు "శ్లో॥ ఆత్మనామ గురో ర్నామ నామాతికృపణస్య చ-శ్రేయస్కామో న గృహ్ణీయా జ్జ్యేష్ఠాపత్యకళత్రయోః" అని మనుస్మృతి యాత్మనామానువాచనమును నిషేధించుచున్నది, గాన దుష్యంతునిచే దుష్యంతత్వము మహాకవి వెల్లడిచేయింపలేదు. (ఇప్పటికి నీయాచారము మనదేశమున నాచరింపఁబడుచున్నది. రామయ్య యందురని, కృష్ణయ్య యందురని పండితులు గూడఁ బ్రజల వాడుకను బిరుదాక్షరశూన్యముగవచింతురు) అట్లుండఁగా దుష్యంతుఁడు పండితుఁడుగానుసంప్రదాయము నెఱిఁగినవాఁడుగాను జిత్రింపఁదగినవాఁడుగాన నెట్లుగా నాత్మనివేదనము చేసికొనినట్లు కవి యాతని నిర్మించును ? మఱియు నిందు నిజముగ నామప్రశ్నము వారుచేసియుండలేదు. వంశ, దేశ, సమాగమన కారణములుమాత్రము ప్రశ్నింపఁబడినవి. అయినను వానియుల్లేఖనము

వలన నామోల్లేఖనమును జరిపినట్లే యగునని చెప్పుటయుఁ జెప్పకుండు టయుఁ గానట్లు పై రెండువాక్యములను దుష్యంతునిచేఁ గవి పలికించినాఁడు. ఇందు బాంకేది ?

మఱియు నీకవి యాతాపసకన్యలలో నొకయామెను దుష్యంతునిచే వలపింపఁదలఁచెనుగాన నాకన్యలు దుష్యంతునియైశ్వర్యాదులనువిని ప్రియమంద రాదనియు నాతనిరూపవయస్సౌశీల్యాదులను గని ప్రియంపడవలెననియుఁ దలఁచి యట్లాతనిని శుద్ధవేషునిగఁ జేసి వలిపంపుతెరమాటున నుండు నర్తకు నట్లుగ నుభయార్థకపదములమాటున నమటించినాఁడు. శకుంతల రూపమోహితకావలెను గాని యైశ్వర్యమోహితకాఁగూడదని కవి మూలాతిశాయివస్తువును బొందుపఱచినాఁడు. రాజస్త్రీయగు శకుంతల కణ్వాశ్రమస్థితికారణమున రాజార్హవివాహములలో గాంధర్వమునకుఁగాక మిగిలినవానికినర్హురాలు కాదని రూపమాత్రమోహితగఁ గవిచే నంగీకరింపఁబడినది. కనుకనే మహాకవి "ప్రియంవదా తావ దేనాం లజ్జావనతముఖీం పరిష్వజ్య స్వయం తాతకాశ్యపేన ఏవ మభినందితమ్. దిష్ట్యా ధూమాకులదృష్టేరపి యజమానస్య పావకేఏవ ఆహుతిః పతితా. వత్సే సుశిష్యపరిద త్తేవ విద్యా అశోచనీయాసి సంవృత్తా. అద్యైవ ఋషిప్రతిరక్షితాం త్వాం భర్తు స్సకాశం విసర్జయామి ఇతి" యని చతుర్థాంకములో ధ్వనిమత్వాదతో రూపమోహితయైనను శకుంతల యదృష్టమనఁజేసి యాభిజాత్యాదిసర్వలక్షణలక్షితుఁడగుదుష్యంతునిసేవింౘెనని వివరించియున్నాఁడు

మఱియుఁ దృతీయాంకమున "ప్రియంవదా । (ప్రకాశమ్) సఖ దిష్ట్యా అనురూప స్తే అభినివేశః । సాగరం వర్జయిత్వా కుత్ర వా మహానదీ అవతరతి. క ఇదానీం సహకార మన్తరేణ అతిముక్తలతాం పల్లవితాం సహతే." అని సఖ్యనుసరణము శకుంతలను రూపమోహితగ నిర్ణయించుచున్నది. మఱియు "శకుంతలా । (ఆత్మగతమ్) కిం ను ఖలు ఇమం ప్రేక్ష్య తపోవనవిరోధినో వికారస్య గమనీయా ఽస్మిసంవృత్తా"

యని ప్రథమదర్శనద్వితీయక్షణముననే శకుంతలను గేవలరూపదర్శన మోహితగ నిర్మించుటవలనఁ బృథివీపతిత్వాదిధర్మములు వరణీయతయం దవ్యభిచరితకారణములు గావని స్పష్టపడుచున్నదిగదా. కనుకనే "త్వయ్యస్యాః కథ మప్యబాంధవకృతాం స్నేహప్రవృత్తిం చ తా" మ్మని సౌందర్యరాశి శకుంతల తనంతఁ దావలచుటయే రసికుఁడవగు నీయొక్క జన్మసాఫల్యమునకు హేతువని, వెంటనే యాదరింపఁదగినది శకుంతల యను భావము కవి వ్యక్తపఱచి యున్నాఁడు. మఱియు నైదవయంకములో "శార్ఙ్గరవః। ఇత్థ మాత్మకృత మప్రతిహతం చాపలం దహతి. శ్లో॥ అతః పరీక్ష్య కర్తవ్యం విశేషా త్సంగతం రహః అజ్ఞాతహృదయే ష్వేవం వైరీభవతి సౌహృదమ్ ।" అని ప్రకృతశకుంతలావిషయముననే కాక రూపమోహితలైన స్త్రీలు గాంధర్వవిధిచేఁ బరిణీతలై సాధారణముగ నిట్లే వంచింపఁబడుదురని యట్లా యకార్యము చేయఁజనదని కవి తనకాలములో నందందు విరళముగాఁ బ్రచారమందున్న గాంధర్వవివాహము నిజముగ క్షత్రియకన్యలకు నుత్తమవివాహమని శాస్త్రమునందుఁ జెప్పఁబడినను బ్రకృతమున దృష్టదోషముగానఁ గూడనికార్యమును నిషేధించు నీతి నుపదేశించుచున్నాఁడని నాభావము. అట్లుండఁగా నాతాపసకన్యలచే నాతని రాజభావము మొదటనే గుర్తింపఁబడినదను విషయమున్నట్లును నిర్ధరింపశక్యముగాదు గాన, నిందెందును బొంకవలసిన పని లేదు.

శ్లో. యది సంతి గుణాః పుంసాం వికసంత్యేవ తే స్వయమ్.

అనున ట్లుల్బణవేషకారణాభరణబాహుళ్యము లేకున్నను స్వభావమధురమగు నాతనిరూపమే యతఁడు రాజపరిగృహీతుఁడని యనుమానింపఁ జేయుట, యందఱ కంగీకారవిషయముగానఁ గ్రమముగ వారు రాజభావము గుర్తించి రనుటలోఁ బ్రత్యవాయ మేమియు రానేరదు. ఇఁక శకుంతలను ఋణవిముక్తను జేయుసందర్భమున నంగుళీయకమునిూఁది దుష్యంతమహారాజా యనునామాక్షరములను జూచిన సఖులు పరస్పరముఖ

ములఁ జూచుకొనుటను గని, దుష్యంతుఁడు వేఱుగఁదలఁపవలదు "అయం రాజపరిగ్రహః" యని యావాక్యార్థమును తనపరముగ నంగుళీయకపరముగ నుపయోగించుటలోఁ గొంచెము ఛలము గనఁబఱచెననిన నగవచ్చును. అయిన నప్పటికిఁ జాలసేపటినుండి నాయికానాయకులభావములను బరస్పరాయత్తములుగఁ జేసి యొక్కొక్కరియందు సాత్త్వికభావములు తలలెత్తఁగా సఖులచేఁగూడ లక్షింపఁబడినట్లు కవి యుపపాదించియున్న కారణమున దుష్యంతుఁడు తనరాజభావమును నుభయార్థపదప్రయోగములచేత ఛలింప యత్నించెనవినను, సఖులచే నాభావము గుర్తింపఁబడినదనినను, అందు దోషములేదు. మహాకవి దుష్యంతుని శకుంతలచేఁ గేవలరూపము నాశ్రయించియే వలపించి పిదప నతని యైశ్వర్యసామర్థ్యాదిబాహ్యసంపత్తులు సహకారములుగ నాశ్రయించినఁ బ్రాధాన్యము వానికి రాదని నిశ్చయించుకొనినట్లు మొదటఁ గొంచెము గూఢముగను బిదపఁ గొంచెము వ్యక్తముగను రాజభావము నమర్చుటలో స్పష్టమగుచున్నది. కనుక నా ఛలము నొకపాటిగఁ జేయఁదగదు. ఆశ్రమవాసులందఱచే దుష్యంతునిరాక యెఱుఁగఁబడిన దనువిషయము ప్రస్తుతకార్యమునం దకించిత్కరముగాన దానివిమర్శనము వదలివేయఁబడినది.

మఱియు శకుంతలనుగూడఁ గేవలరూపలావణ్యసౌష్ఠవదర్శనమువనే దుష్యంతునిచే వలపింపఁదలఁచి మహాకవి దేవలోకమునఁగూడ దుర్లభములగు నాభరణాంబరాదులను దలఁచినంతనే సన్నిధికిఁ గొనితేఁగల తపఃప్రభావసంపన్నుఁడగు కణ్వమహర్షి, తనయనుఁగునందనకు వార్ధకశోభివల్కలపరిధానమునే కట్టనిచ్చినాఁడని చెప్పియున్నందున నాయికానాయకుల స్వతస్సిద్ధవయోరూపసౌశీల్యాదులే యనురాగహేతువులనియుఁ, గనుకనే శీఘ్రసంగమహేతుగాంధర్వవివాహవిధి యావధూవరులచే నామోదింపఁబడినదనియుఁ, దెలియుచున్నది. మఱియు నావివాహవిధిని బెండ్లియాడఁబడిన శకుంతల యంతటియుత్తమాంగనను బెండ్లియాడిన దుష్యంతునంతటి పరమధార్మికుఁడు తిప్పలుపెట్టెనను విషయము

స్పష్టముగాఁ గలదుగానఁ గవి తనకాలములోఁ బ్రచారమందున్న రహస్యవివాహములు తమశ్రేయస్సును గోరు నుత్తమజాతికన్యలచే సర్వథా నిరాకరింపఁబడవలెనను నీతి యుపదేశింప నెంచినట్లు గోచరించుచున్నది. కనుకనే. "శకుంతలా ! (అపవార్య) ఇద మవస్థాంతరం గతే తాదృశే ఽనురాగే కిం నా స్మారితేన. ఆత్మాఇదానీం మే శోచనీయ ఇతి వ్యవసిత మేతత్." అని తనచేత రాగాంధదృష్టిచే రూపైకపక్షపాతిత్వ మవలంబించి మోసమందఁబడినదని యామెచేతనే చెప్పఁబడుచున్నది. ఇట్టి నీతి నుపదేశింప నెంచిన మహాకవి మాత్రాదిగురుజనాంగీకృతికిఁ గారణమైన యైశ్వర్యము మున్నగునవి తనకుఁ గలవని దుష్యంతునిచేఁ జెప్పించి మఱి యొక వివాహవిధి ననుసరించి శకుంతలాపాణిగ్రహణము చేయఁబడినట్లు చెప్పియున్న యెడల నాశకుంతలకు నిట్టి యాపద లే లేకపోయెడివని నాటక నిర్మాణప్రధానప్రయోజనములలోనొకటియగు పై నీత్యుపదేశమును జేయ లేకయేపోవును. గాంధర్వవివాహవిధిచొప్పున శకుంతలావివాహము చేయఁబడినదని కవిసార్వభౌముఁడు చెప్పఁదలఁచిననే దుష్యంతరూపాదులు శకుంతలానురాగప్రవర్తకములని నిర్బంధముగఁ జెప్పశక్యము లు. కనుకఁ బరస్పరరూపసౌష్ఠవాదులును రాగకారణములైనప్పుడు మిగిలిన యైశ్వర్యాదులు పిదపఁ జెప్పఁదగినవి గాన వానితో మొదటఁ బని లేదు. అట్లయినప్పుడు దుష్యంతునిచే బొంకించుటలో వచ్చిన నాటకప్రయోజన మేమియు లేదు. నాటకనాయకునియం దసత్యవాదిత్వము నెఱపినచో ధీరోదాత్తలక్షణము భంగించినట్లు గాఁగలదుగాన "కాళిదాసాదీనామివ యశః" అను వృద్ధవిమర్శకసమాజమధ్యమందలి కాళిదాసునికీర్తికిఁ గళంక మాపాదించినట్లగును.

గ్రంథస్వీకారము.

1. కల్పవల్లికా-శ్రీమద్రామాయణవ్యాఖ్యా-బ్రహ్మశ్రీ బొమ్మకంటి నృసింహశాస్త్రిగారిచే రచింపఁబడినది ప్రథమసంపుటము బాలకాండము. వెల 1—4—0.

ఆసేతు హిమాచలము భక్తిశ్రద్ధలతోఁ బఠింపఁబడు శ్రీమద్రామాయణమున కిది యొకనూతనవ్యాఖ్యానము, ఈమహాగ్రంథమున కిదివఱలో ద్వైతవిశిష్టాద్వైతపరముగ నెన్నియో వ్యాఖ్యానములు గలవు. వ్యాఖ్యానచతుష్టయముతో నీగ్రంథమును వావిళ్లవారు ప్రకటించియున్నారు గ్రంథకర్తలాంధ్రదేశమున సుప్రసిద్ధపండితబృందమని ప్రశస్తిఁగాంచిన 'బొమ్మకంటిపట్టమున' తురీయులు, వ్యాకరణ, న్యాయ, వేదాంత మీమాంసాదిశాస్త్రములయందుఁ బాండిత్యము కలవారు. సంస్కృతభాషయం దీ నూతనవ్యాఖ్యానమును రచించి శ్రీరాముని శక్తిస్వరూపునిగ వీ రిందుఁ బ్రతిపాదించియున్నారు. వ్యాఖ్యానవిషయములఁ బామరులకుఁ దెలుపుటకై వీరిపుత్త్రులు దీని నాంధ్రీకరించి మూలముతోఁ బ్రకటించిరి. చతుర్వింశత్యక్షరాత్మకమగు గాయత్రీమంత్రము రామాయణమున ననుసంధింపఁ బడుటచే దేవీపరముగ రచించుటయే వాల్మీకి యభిప్రాయమై యుండునని నిశ్చయించి గ్రంథకర్త లీవ్యాఖ్యానమును రచించిరి. శ్రీమద్రామాయణమున కెందరెన్నివిధముల వ్యాఖ్యానముల రచించినను నది గ్రంథోత్కర్షహేతువే యగును, కేవలము శక్తిపరముగ రామాయణము నన్వయించుటయేగాక వీరుప్రాచీనవ్యాఖ్యానములఁగూడ విమర్శించి కొన్నితావుల నూతనవిషయములఁ దెలిపియున్నారు, ఈకల్పవల్లికా వ్యాఖ్యానమును జదివి విజ్ఞులానందింతురుగాక.

---

2. మౌలానా ఆజాద్-రామపుర్ కాంగ్రెసు-శ్రీమాన్ కొమాండూరి శఠకోపాచార్యులుగారిచే రచింపఁబడినది. వెల 0-6-0 మాత్రమే

గ్రంథకర్త లిదివఱలో వెల్సు (H. G. Wells) గారి ప్రపంచ చరిత్రమును జగత్కథయనుపేర ననువదించుటయేగాక నెహ్రూ, గాంధీ సుభాష్‌చంద్రబోసు చరిత్రములను వ్రాసియున్నారు. వీరు రాజకీయవిషయములు, ముఖ్యముగ కాంగ్రెసు సిద్ధాంతములును సుబోధముగఁ బ్రజాసామాన్యముగ కందఁజేయు తలంపుతో నిట్టిగ్రంథములఁ బ్రకటించుచున్నారు. వీరికిఁగల దేశభక్తియే యిందులకుఁ దగినప్రోత్సాహము నిచ్చుచున్నది. డిల్లీ, రామఘుర్ కాంగ్రెసుల కధ్యక్షులైన మౌలానా ఆజాద్ గారి జీవితచరిత్రము చాలమందికిఁ దెలియదని చెప్పవలసియున్నది. వారు జాతీయభావమునకు, హిందూముస్లిము సఖ్యతకు నెట్లు నిరంతరము పాటుపడుచున్నారో యావిషయము సులభమగు రీతి నీగ్రంథమున వ్రాయఁబడియున్నది. వీరు రామఘుర్ కాంగ్రెసులో నిచ్చిన యధ్యక్షోపన్యాసము గ్రంథాంతమునఁగలదు. ఆంగ్లభాషాజ్ఞానము లేని సామాన్యప్రజలకు కాంగ్రెసు ఆశయములఁ దెలియపఱచి, వారియందు జాతీయతను, దేశభక్తిని వృద్ధిపొందించుట కిట్టిగ్రంథములు మిక్కిలి యుపయోగకరముగ నుండును.

3. శబ్దమణిదర్పణము-మదరాసువిశ్వవిద్యాలయమునందలి కన్నడశాఖవారిచేఁ బ్రకటింపఁబడిన మొదవగ్రంథము వెల రు 2-8-0.

ఇది కేశరాజకృతమగు ప్రాచీనకన్నడవ్యాకరణము. దీనికి కేశరాజురచించిన వృత్తితోడను, నంజయ్యరచించిన టీకతోడను బూర్వముద్రణములు గలవు, ఈగ్రంథమున లింగనారాధ్యునిచే రచింపఁబడిన వృత్తి మూలముతోఁ బ్రకటింపఁబడినది. లింగనారాధ్యుఁడు వీరశైవుఁడు. పదునాఱవశతాబ్దమువాఁడు. ఈతనివ్యాఖ్యానమునకు సూత్రాన్వయరత్నమాలె యనిపేరు కొన్నితావుల మూలసూత్రముల సక్రమపాఠములు, కన్నడగ్రంథములనుండి యుదాహరణములు దీనియందుఁ గన్పడుచున్నవి. లింగనారాధ్యునికిఁ బూర్వమున వేఱొకవ్యాఖ్యానముండెడిదని యతని వృత్తియందుఁ దెలుపఁబడినది గ్రంథాంతమున పద్యముల యకా

రాద్యనుక్రమణికయు, శాస్త్రీయశబ్దములు, ఉదాహృతములగు పద్య భాగములు వీనియనుక్రమణికలును గలవు. మఱియు శబ్దస్మృతి, భాషా భూషణములనుండి కేశిరాజుసూత్రములకు సంబంధించిన సూత్రభాగ ములుదాహరింపఁబడినవి. ఉదాహృతములగు పదముల విపులమగుపట్టి కయుఁ గలదు.

కేశిరాజు తనగ్రంథమును బూర్వలాక్షణిక గ్రంథములగు కవి రాజమార్గము, శబ్దస్మృతి, భాషాభూషణముల ననుసరించియే రచించెను. కాని డాక్టరు బర్నెలుదొరగారు వ్రాసిన రీతిని స్వతంత్రమగు పోకడలను గనఁబఱచియున్నాఁడు. అంతియేగాక కన్నడభాషయందుఁ బ్రచారమునఁ గలవేయి ధాతువులను, 'ఱ' కారయుతములగు 180 పదముల పట్టికయుఁ బ్రాచీనగ్రంథములఁగల కఠినపదములను, వానియర్థములనిచ్చు పట్టి కయుఁ జేర్చియున్నాఁడు, కేవలము పాణినీయమునే గాక నైంద్రవ్యా కరణమునుగూడ నుపయోగించి, తనభాష కీవ్యాకరణము నతఁడు రచిం చెను. ప్రాకృతవ్యాకరణ సూత్రములననుసరించి తద్భవములకు సూత్ర ములు రచించెను. ఈగ్రంథమునఁ బ్రకటనకర్తలచే నూఱుపుటలకు మిం చిన విపులమగు పీఠికగలదు. ఇందుఁ గన్నడవ్యాకరణములను గూర్చియు, గ్రంథమును గూర్చియుఁ బెక్కువిషయములు జర్చింపఁబడినవి. ఈగ్రం థము ప్రాచీనాంధ్ర తమిళభాషాస్వరూప నిర్ణయమున మిక్కిలియుపక రించుననుటకు సందియము లేదు. మదరాసు విశ్వవిద్యాలయము వారీ గ్రంథమును బ్రకటించుటయేగాక స్వల్పమూల్యము నేర్పఱచినందులకు వారికి మనకృతజ్ఞతను దెలుపవలసియున్నది.

4. రాధామాధవ సంవాదము:—వెలిదిండ్ల వేంకటపతివిరచితము. విజయనగరమున నాంధ్రవిజ్ఞాన సమితివారిచేఁ బ్రకటింపఁ బడినది వెల రు 1—0—0.

ప్రాచీనాంధ్రప్రబంధములఁ బ్రకటించి యాంధ్రకవుల ప్రతి భను లోకమున వెల్లడింపఁ జేయుటయే యాంధ్రవిజ్ఞానసమితి ముఖ్యో

6

ద్దేశమని విజ్ఞప్తియందు నుడువఁబడినది. ఈసమితికిఁ గార్యదర్శులు శ్రీ గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారి దివటాలో శృంగార గ్రంథమాల నేర్పఱచి యందుఁగొన్ని గ్రంథములఁ బ్రకటించియున్నారు. వీరు మరల నాంధ్రభాషాభిమానముతో నీగ్రంథమాలను మొదలిడుట మిక్కిలి ప్రశంసనీయము. పీఠికయందు శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావుగారు కవిని గూర్చియు, కృతిపతియగు మగదల రామదాసామాత్యునిఁ గూర్చియుఁ బెక్కువిషయములఁ జర్చించి, కాలనిర్ణయ మొనర్చియున్నారు ఈప్రబంధము శృంగారరసప్రధానము. మృదుమధురమగు శైలిని రచింపఁబడి ద్రాక్షాపాకమున నలరారుచున్నది. పెక్కు వ్రాఁతప్రతులతో సంప్రతించి మరలఁబ్రకటింపఁ బడినది. భాషాభిమానులీయాంధ్రవిజ్ఞాన సమితినిఁ బ్రోత్సహింతురుగాక. పాఠకలోకమున కందుబాటుగానుండునటుల వెలతక్కువగ నేర్పఱుపవలయుననియుఁ, గేవలము శృంగారైక ప్రధానములగు ప్రబంధములకే గాక పునర్ముద్రణమునందని ప్రాచీన ప్రబంధములను గూడఁ బ్రకటింపయత్నింపవలయుననియు నీగ్రంథమాలాసంపాదకులను గోరుచున్నాము.

5. శ్రీగీతాసూత్రనవతి:— తెనాలి సంస్కృత కళాశాలోపాధ్యాయులగు జమ్ములమడక మాధవరామశర్మగారిచే రచింపఁబడినది. వెలనాలుగు అణాలు.

గీతావ్యాఖ్యానములు పెక్కులుగలవు. గీతలయందలి ముఖ్యవిషయముల సుబోధకముగ జిజ్ఞాసువులకుఁ దెల్పుటకై గ్రంథకర్తలు సులభవ్యాఖ్యానముతోఁ గూడిన సూత్రములఁ బ్రకటించియున్నారు. ఇందలి సూత్రములు భగవద్గీతలోని శ్లోకభాగములై యున్నవి. వివరణము సులభముగనున్నది. ధర్మాభిలాషయే గ్రంథరచనకుఁ గారణమని గ్రంథకర్తలువ్రాసియున్నారు. వారివిద్యార్థులకొఱకీగ్రంథముద్దేశింపఁ బడియున్నను గీతార్థమెఱుంగఁగోరువారికి సహాయకారిగనుండుననుటలో సందియము లేదు. గీతాపఠనమునకిట్టి గ్రంథములు ప్రథమసోపానములవంటివి. గ్రంథకర్తల యాశయము సుశ్లాఘ్యము.

6. జీమూతవాహనుఁడు:— ఉభయభాషాప్రవీణ దువ్వూరి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారిచే రచింపఁబడినది. వెల 0—5—0.

అహింసావ్రతము మొదలగు సత్యోత్తమవిషయముల బోధించు నీచరిత్రము కథాసరిత్సాగరము నాఁటినుండియుఁ బ్రఖ్యాతమైయుండి యున్నది. దీనినే హర్షవర్ధనుఁడు నాగానందమను చక్కని నాటకముగ రచించియున్నాఁడు. ఆ సుప్రసిద్ధేతిహాసమునే గైకొని గ్రంథకర్తలు పితృభక్తి, పెండిలి, ఆత్మసమర్పణ మను మూఁడు భాగములుగల గీతపద్య ప్రబంధము సులభమగుశైలిని రచించియున్నారు. ఇయ్యది విద్యార్థులకు మిక్కిలి యుపయోగకరముగనుండునని యందలి పండితాభిప్రాయములు చాటుచున్నవి. మచ్చునకొకటి రెండుపద్యములు—

భవ్యభవదీయ పాదసంవాహనంబు
సలుపునప్పుడు నేనొందుసంతసమ్ము
సర్వసర్వంసహా రాజ్యసౌఖ్యములను
ననుభవించుటలోఁ గాననైతిఁ దండ్రి.
ఆమెకనులు వర్షాభ్రమ్ములగుచు నశ్రు
వృష్టి కురియఁగ వాహనుహృదయసీమ
విమలకరుణారసార్ద్రమై వెల్లివిరిసె
సరసులమనంబు రసవినిమ్నంబె కాదె.

7. హరవిలాసము:—శ్రీనాథమహాకవిప్రణీతము. ఆర్. వేంకటేశ్వర్ అండుకో మదరాసువారిచే ముద్రింపఁబడినది. వెల రు 1—4—0.

ఈగ్రంథము మొదట కాకినాడ సరస్వతీపత్రికాధిపులచేఁ బ్రకటింపఁబడినది. తంజావూరు, మదరాసు ప్రాచ్యలిఖిత భాండాగారములఁ గల ప్రతులసహాయమున బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారీగ్రంథమునఁగల ముద్రణాది స్ఖాలిత్యములఁ దొలఁగించి తిరుగఁ బ్రకటించుట యాంధ్రలోకమున కత్యంతముదావహము. ఆంధ్రదేశమునఁగల వ్రాఁత ప్రతులసహాయమునముఖ్యప్రబంధముల నీరీతిని సంస్కరించి ప్రకటించుట

భాషాభిమానులకు ముఖ్యకర్తవ్యము. ఆయాప్రతులయందు పాఠభేదము లు చూపబడినవి. పెక్కువిషయములను, ముఖ్యముగ శ్రీనాథునివదజాలమును, అంధ్రీకరణమును గూర్చియు శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారొక విపులమగు పీఠికను రచించిరి. అశ్లీలమని తొలగింపఁబడిన పంచమాశ్వాసాంత్యభాగ మనుబంధముగ నీయఁబడినది. ఒసగు, అధ్యానపుంబట్టు, కోహలిస్నానము మొదలగుపదములనుగూర్చి పీఠికయందుఁ గొన్ని విశేషములు దెలుపఁ బడినవి. శ్రీనాథుని యపూర్వ పదప్రయోగములను గూర్చి శ్రీ శాస్త్రులవారింకను జర్చించిన బాగుండును.

8. **Annals of the Sri Venkateswara Oriental Institute, Tirupati, Vol I. Part I.**

శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వర దేవస్థానమువారిటీవల నొక ప్రాచ్యవిద్యాకళాశాల నేర్పఱచియున్నారు. ఆవిద్యాలయమువారిచేఁ బ్రకటింపఁబడిన పత్త్రిక ప్రథమసంపుటమున మొదటిసంచిక మాకార్యస్థానమును జేరినది దీనియందనుబంధముగ నీవిద్యాలయమునుగూర్చి శ్రీ కె. వి. రంగస్వామి అయ్యంగారు, బెల్వల్కర్ గారును వ్రాసిన నివేదికలుగలవు. ప్రాచ్యవిద్యాపరిశోధకసంఘములట్టి పత్రికలను నడుపుట ముఖ్యకర్తవ్యము. మనకు పూనా, మదరాసునందుఁ బరిశోధకసంఘములు ప్రకటించుచున్న పత్త్రికలు విదితములే. అముద్రితములగు ప్రాచీనగ్రంథములిట్టి సంఘములచేఁ బ్రకటింపఁబడుచున్నవి. ఈసంచికయందుఁ బెక్కువ్యాసములే కాక, అత్రిసంహితయందుఁ బ్రథమాధ్యాయమును, రెండవయధ్యాయమునఁ గొంత భాగమును బ్రకటింపఁబడినవి. ఆంధ్రభాషకుపకరించు 'గ్రంథగ్రంథులు' అను వ్యాసము శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారిచే రచింపఁబడినది. దీనియందుఁ గతిపయపదములనుగూర్చి సవిమర్శముగఁ జర్చింపఁబడినది. ఈ పత్త్రిక చిరస్థాయియై యముద్రితములగు గ్రంథములను బెక్కింటిని బ్రచురించి విద్వల్లోకమున కుపకరించును గాక.
